

**ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»**

**Факультет суспільних та прикладних наук
Кафедра управління та адміністрування**

на правах рукопису

УДК 336.14

ПРИЙМАК ВЛАДИСЛАВ ВАСИЛЬОВИЧ

**ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ
БЮДЖЕТІВ**

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

Наукова робота на здобуття кваліфікації магістра

Науковий керівник:
к.е.н., доц. Мирослава ТИМОЦЬ

2024 рік

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
“УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА”
Факультет суспільних і прикладних наук
Кафедра управління та адміністрування

Освітній ступінь: «магістр»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри управління та
адміністрування
к.е.н., доц. Гавадзин Н.В.

«24» червня 2023 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Приймаку Владиславу Васильовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Формування та використання коштів місцевих бюджетів»

2. Керівник роботи к.е.н., доц. Тимоць М.В.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом ректора університету від «26» червня 2023 року № 32/1 с

3. Строк подання студентом роботи 9 лютого 2024 р.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

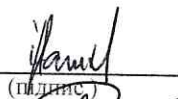
1. Теоретичні аспекти сутності місцевих бюджетів. 2. Роль місцевих бюджетів в системі місцевих фінансів. 3. Структура та характеристика місцевих бюджетів. 4. Сучасний стан місцевих бюджетів в Україні. 5. Аналіз дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів. 6. Вплив воєнного стану на фінансові ресурси місцевих бюджетів. 7. Напрями раціонального використання коштів органами місцевого самоврядування.

5. Дата видачі завдання: 27 червня 2023 року

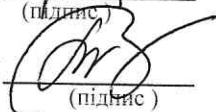
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та вивчення джерел інформації для написання кваліфікаційної роботи	до 22 вересня 2023 року	<i>виконано</i>
2	Складання плану кваліфікаційної роботи та затвердження керівником	до 29 вересня 2023 року	<i>виконано</i>
3	Написання розділу 1 <i>«Теоретичні аспекти формування та використання коштів місцевих бюджетів»</i>	до 27 жовтня 2023 року	<i>виконано</i>
4	Написання розділу 2 <i>«Аналіз формування та використання коштів місцевих бюджетів»</i>	до 24 листопада 2023 року	<i>виконано</i>
5	Написання розділу 3 <i>«Проблеми формування та використання коштів органів місцевого самоврядування»</i>	до 22 грудня 2023 року	<i>виконано</i>
7	Написання вступу, висновків та формування списку використаних джерел	до 29 грудня 2023 року	<i>виконано</i>

Студент

(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

Приймак В.В

(прізвище та ініціали)

Тимоць М.В.

(прізвище та ініціали)

Анотація

В кваліфікаційній роботі обґрунтовано та узагальнено теоретико - методологічні засади формування та використання коштів місцевих бюджетів, проаналізовано сучасний стан бюджетів органів місцевого самоврядування та визначено роль бюджетних трансфертів для територіальних громад в умовах кризи та економічних обмежень, спричинених війною в Україні.

В першому розділі роботи досліджено теоретичні аспекти сутності місцевих бюджетів, розкрито роль місцевих бюджетів в системі місцевих фінансів.

В другому розділі роботи проаналізовано сучасний стан місцевих бюджетів України в розрізі дохідної та видаткової частин.

За результатами проведеного аналізу в третьому розділі розкрито проблеми формування та використання коштів органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Ключові слова: територіальні громади, місцеві бюджети, доходи, витрати, трансферти

Abstract

The qualification work substantiated and summarized the theoretical and methodological principles of the formation and use of funds of local budgets, analyzed the current state of the budgets of local self-government bodies and determined the role of budget transfers for territorial communities in the conditions of crisis and economic restrictions caused by the war in Ukraine.

In the first chapter of the work, the theoretical aspects of the essence of local budgets were investigated, the role of local budgets in the system of local finances was revealed.

The second section of the work analyzes the current state of local budgets of Ukraine in terms of revenue and expenditure parts.

According to the results of the analysis, the problems of the formation and use of funds of local self-government bodies in the conditions of martial law are revealed in the third chapter.

Keywords: territorial communities, local budgets, income, expenses, transfers

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	7
1.1 Теоретичні аспекти сутності місцевих бюджетів.....	7
1.2 Роль місцевих бюджетів в системі місцевих фінансів.....	11
1.3 Структура та характеристика місцевих бюджетів	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ.....	31
2.1 Сучасний стан місцевих бюджетів в Україні	31
2.2 Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів.....	38
2.3 Аналіз видатків місцевих бюджетів.....	45
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	54
3.1 Вплив воєнного стану на фінансові ресурси місцевих бюджетів... ..	54
3.2 Напрями раціонального використання коштів органами місцевого самоврядування в Україні.....	65
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах воєнного стану перед місцевими бюджетами постало ряд викликів, зумовлених перерозподілом бюджетних коштів, обмеженістю фінансування та зростання потреб, які потребують виділення грошових коштів органами місцевого самоврядування. Успішний розвиток будь-якої громади та органу місцевого самоврядування залежить, передусім, від рівня фінансування. В залежності від обсягу виділених коштів за рахунок коштів місцевих бюджетів залежить подальший економічний та соціальний розвиток територіальних громад. Окремі населені пункти мають величезний невикористаний економічний потенціал, який необхідно розвивати, щоб створити процвітання та економічні можливості. Але навіть найкращі плани розвитку ризикують провалитися, якщо вони не супроводжуються фінансовими та регуляторними стратегіями впровадження. Багато органів місцевого самоврядування в країнах з перехідною економікою зараз стикаються з майже нездійсненим завданням фінансування інфраструктури та послуг, необхідних для задоволення основних потреб їхнього населення, але перспективні капіталовкладення неможливі з фінансових причин. Органи місцевого самоврядування часто відчують недофінансування, брак технічної інфраструктури та можливостей. При цьому можливості для отримання доходів часто обмежені неадекватною нормативною базою.

Можливість місцевих органів влади спрямовувати кошти в економічно-соціальні проекти залежить як від обсягу власних надходжень, так і від розміру фінансової підтримки з державного бюджету. У цьому контексті механізм міжбюджетних трансфертів має велике значення для побудови ефективних систем фінансування на місцевому рівні, особливо в умовах кризи, викликаній військовою агресією. Серйозне навантаження на місцеві фінанси зумовлене серйозною економічною кризою та процесами економічної стагнації.

Місцеві бюджети є важливим інструментом ефективної реалізації фінансової політики, оскільки бюджетна система являється основною ланкою

фінансової системи держави. У зв'язку з цим дедалі більше привертається увага науковців до питань, пов'язаних із формуванням і використанням коштів місцевих бюджетів України.

Проблеми функціонування місцевих фінансів, а також формування дохідної бази місцевих бюджетів та їх розподілу розкрито в наукових працях вітчизняних науковців Андрущенко В. Л., Базилевича В. Д., Буковинського С. А., Василика О. Д., Гейця В. М., Дем'янишина В. Г., Кириленко О. П., Лободіної З. М., Лютого В. А., Луїної І. О., Огня Ц. Г., Павлюк К. В., Суторміної А. М., Тулай О. І., Юрія С. І. та ін. Незважаючи на значний науковий доробок зазначених науковців, нині, в умовах воєнного стану, актуальним залишається питання оцінки сучасного стану місцевих бюджетів України, особливостей формування доходів та фінансування видатків, що зумовлює актуальність теми даної роботи.

Метою роботи є обґрунтування та узагальнення теоретико - методологічних засад формування та використання коштів місцевих бюджетів, аналіз сучасного стану бюджетів органів місцевого самоврядування та визначення ролі бюджетних трансфертів для територіальних громад в умовах кризи та економічних обмежень, спричинених війною в Україні.

Для досягнення мети визначено наступні **завдання**:

- розкрити сутність та роль місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку держави;
- дослідити структуру місцевих бюджетів, особливості формування коштів та напрямів їх використання;
- проаналізувати сучасний стан місцевих фінансів в Україні;
- розглянути структуру та динаміку доходів та витрат бюджетів органів місцевого самоврядування;
- дослідити вплив воєнного стану на фінансові ресурси органів місцевого самоврядування;
- узагальнити принципи вдосконалення механізмів міжбюджетних трансфертів;

- запропонувати шляхи вирішення проблем місцевих бюджетів в Україні.

Об'єктом дослідження виступає процес формування та використання коштів місцевих бюджетів.

Предмет дослідження – система місцевих фінансів в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів. Отримані в процесі дослідження обраної теми наукові результати в комплексі вирішують актуальну наукову проблему обґрунтування теоретичних та методичних підходів щодо формування та використання коштів місцевих бюджетів в Україні.

Безпосередньо в процесі дослідження одержано такі наукові результати:

- дістало подальший розвиток визначення терміну «місцеві бюджети»;
- удосконалено класифікацію джерел формування доходів місцевих бюджетів;
- обґрунтовано основні негативні фактори, які суттєво обмежили наповнення місцевих бюджетів в умовах воєнного стану.

Методи дослідження, використані в роботі: логічного узагальнення при розкритті суиності місцевих бюджетів та їх ролі в системі місцевих фінансів, аналітичні методи при аналізі доходів та витрат місцевих бюджетів, кореляційний аналіз, графічні методи при відображенні динаміки доходів та витрат бюджетів органів місцевого самоврядування.

Інформаційним забезпеченням для написання даної роботи стали офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, фахові періодичні наукові видання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблені рекомендації щодо альтернативних джерел фінансування можуть використовуватись органами місцевого самоврядування при складанні проєктів та програм місцевих бюджетів.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. За результатами виконаної кваліфікаційної роботи опубліковано тези доповідей у матеріалах XI Всеукраїнського студентського наукового симпозіуму «Співдружність наук:

архітектура, економіка, право: матеріали XI Всеукраїнського студентського наукового симпозіуму» (м. Івано-Франківськ, 16 листопада 2023 р.) [44, с.244-246].

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг кваліфікаційної роботи викладено на 90 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 11 таблиць, 8 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел нараховує 71 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1 Теоретичні аспекти сутності місцевих бюджетів

Місцеві бюджети виступають невідомою складовою функціонування будь-якої бюджетної системи. Бюджет органів місцевого самоврядування відображає рівень соціально-економічного розвитку відповідних територіальних громад. Нині, провідну роль у функціонуванні бюджетної системи України займають місцеві бюджети, основним призначенням яких є фінансове забезпечення розвитку регіону, виконання соціально-економічних завдань, покладених на органи місцевого самоврядування.

Бюджети є важливими інструментами регулювання показників соціально-економічного розвитку як держави загалом, так і територіальних громад та органів місцевого самоврядування зокрема. Варто зазначити, що в сучасних умовах саме місцеві бюджети вносять вагомий внесок у функціонування фінансової системи держави[49].

Сутність місцевих бюджетів проявляється в тому, що за допомогою них органи місцевого самоврядування забезпечують потреби суспільства у необхідних благах та послугах, впливаючи при цьому на рівень та якість життя територіальних громад. Мова йде передусім про освітні, медичні послуги, житлово-комунальне господарство тощо.

Досліджуючи теоретичні аспекти сутності місцевих бюджетів зупинимось більш детально на їх розумінні та особливостях функціонування. Огляд фінансових літературних джерел доводить, що історичний розвиток місцевих бюджетів бере свій початок з кінця XIX початку XX століття в Німеччині. Представниками німецької школи науковців - фінансистів в той час були Л. Штейн, Р. Вагнер, Р. фон Кауфан, які в центр своїх досліджень крім таких категорій як державні та приватні

фінанси ставили місцеві фінанси. В енциклопедичному словнику місцевий бюджет трактується як: «загальний фінансовий план відповідного органу місцевого самоврядування, направлений на виконання покладених на них функцій» [58, с. 73].

Вперше наукові засади функціонування місцевого самоврядування та необхідності забезпечення фінансової основи їх розвитку визначив засновник теорії публічних фінансів А. Сміт.

В законі України «Про місцеве самоврядування України» дається наступне визначення місцевим бюджетам: «план, який утворює використання фінансових ресурсів, що потрібні задля забезпечення функцій і повноважень місцевого самоврядування» [48].

У сутнісній характеристиці поняття «місцевий бюджет» відображає його роль та значення, а також надає уявлення про багатогранність цієї категорії. Саме тому, найчастіше використовується тлумачення поняття, яке регламентоване Бюджетним кодексом України. У цьому документі сутність поняття «місцевий бюджет», відображається як: «план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідними органами державної влади, органами влади Автономної республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду» [10].

Загалом у вітчизняних фахових наукових виданнях поняття «місцеві бюджети» по-різному трактується провідними науковцями. Крім того, у фінансовій науці немає єдиного загальноприйнятого тлумачення місцевих бюджетів. Так, О.І. Чугунов трактує їх як: «спосіб формування, розподілу та використання грошових ресурсів, призначених для забезпечення завдань та функцій, віднесених до предметів ведення місцевого самоврядування» [63,с.218]. Місцевий бюджет є фінансово-економічною категорією, інструментом вирішення проблем місцевого рівня.

Отже, можливість використання бюджету для макроекономічного регулювання пов'язана з умовами і результатами виробництва, рівнем

розвитку економічних відносин. Виникнення бюджетних відносин та їх зміни відбуваються внаслідок розвитку економіки. Це і обов'язкова умова, і залежність від їх впливу.

В наукових напрацюваннях професора Юрія С.І. знаходимо наступне визначення місцевих бюджетів: «система економічних відносин, що взаємопов'язані із використанням фінансових ресурсів, що необхідні органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань» [65,с.290]. Це означає, що кожна влада повинна мати власні фінансові ресурси для участі в управлінні місцевою економікою та соціосферою. Також місцеві бюджети повинні мати відносну самостійність в управлінні податками та іншими обов'язковими платежами, які надходять до відповідного бюджету.

О.Д. Василик та К.В. Павлюк розглядають місцеві бюджети як фонди фінансових ресурсів, призначені для реалізації завдань та функцій, що покладаються на органи місцевого самоврядування [21, с. 127]. В сучасних умовах до найбільш серйозних проблем у сфері формування місцевих бюджетів слід віднести безоплатність використання бюджету, нестабільну дохідну базу, неефективну національну систему розподілу податків, брак коштів з державного бюджету тощо. Ситуація ускладнюється надмірною централізацією коштів на державному рівні, що ставить здатність органів місцевого самоврядування виконувати покладені на них функції у повну залежність від державного бюджету.

Призначення місцевих бюджетів полягає, передусім, у формуванні грошових фондів, які використовуються для потреб органів місцевого самоврядування, розподілі цих коштів на пріоритетні напрями розвитку та функціонування територіальних громад. Крім того, місцеві бюджети забезпечують формування фінансових взаємовідносин з різними суб'єктами господарювання, які працюють на даній території, а також місцевим населенням.

Тому місцеві бюджети як економічна категорія відображають

обумовлену адміністративним поділом і бюджетним устроєм держави сферу економічних відносин суспільства, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням централізованих грошових фондів, що знаходяться у розпорядженні місцевих органів влади і призначених для соціально-економічного розвитку конкретних регіонів країни [9,с.244].

Т.М.Рева, К.Ф. Ковальчук трактують місцеві бюджети як «сукупність економічних відносин, що сприяє територіальному перерозподілу ВВП і національного доходу країни та забезпечують створення фінансової бази місцевих органів влади» [50,с.208]. Отже, основна регулююча роль бюджету полягає в перерозподілі вартості між сферами суспільної діяльності, територіями та окремими групами громадян з метою самозадоволення таких суспільно необхідних потреб.

Проте реалізація гарантованого законом права кожного органу місцевого самоврядування на економічну самостійність неможлива без власного бюджету та права його формування, затвердження та виконання. Таким чином, у сучасній фінансовій літературі місцеві бюджети розглядаються в кількох аспектах, а саме як:

- 1) економічна категорія;
- 2) фонд фінансових ресурсів;
- 3) система фінансових відносин;
- 4) спосіб мобілізації фінансових ресурсів.

Узагальнюючи основні наукові підходи до дефініції «місцеві бюджети» зазначимо, що найбільш часто їх трактують як план формування та використання фінансових ресурсів, наявних у розпорядженні фондів грошових коштів для забезпечення виконання функцій та повноважень органів місцевого самоврядування із соціально-економічного та культурного розвитку з метою підвищення рівня життя населення, що проживає на певній території.

Проаналізувавши наукові підходи до дефініції «місцеві бюджети», робимо висновок, що бюджети органів місцевого самоврядування є

невідемною складовою бюджетної системи держави, а також системи місцевих фінансів. За рахунок місцевих бюджетів здійснюється перерозподіл наявних фінансових ресурсів між різними територіальними одиницями. В той же час на місцевому рівні за їх рахунок забезпечується належне функціонування суб'єктів соціальної сфери, транспорту та житлово-комунального господарства.

Отже, місцевий бюджет, з одного боку виступає вкрай важливою та необхідною ланкою місцевих фінансів, а з іншого – інструментом реалізації повноважень органів місцевого самоврядування. У місцевих бюджетах відображені пріоритетні напрями фінансування територіальних громад, а також рівень виконання покладених на них завдань та функцій.

1.2 Роль місцевих бюджетів в системі місцевих фінансів

Місцевим бюджетам відводиться провідне місце в економічній системі держави, оскільки в них зосереджується значна частина державних фінансових ресурсів. Вони є найбільш чисельною ланкою бюджетної системи країни, відіграють надзвичайно важливу роль у перерозподілі валового національного продукту, фінансуванні державних видатків, перш за все, соціальної спрямованості.

Процес виникнення системи місцевих бюджетів на теренах сучасної України надзвичайно пов'язаний із становленням інституту місцевого самоврядування, яке остаточно організаційно сформувалося наприкінці XIX століття.

Місцеві бюджети є фінансовою основою органів місцевого самоврядування, вони відіграють важливу соціально-економічну роль у суспільстві та виконують інвестиційну функцію, перерозподіляючи частину ВВП країни. В цілому, місцеві бюджети відображають систему економічних відносин, які складаються в суспільстві з приводу утворення децентралізованих фондів

грошових коштів, їх розподілу та використання для надання суспільних благ на місцевому рівні.

Проблема місцевих фінансів є чи не найбільш складною та багатогранною у розвитку місцевого самоврядування. Наявність у територіальній громаді фондів фінансових ресурсів, достатніх для вирішення питань місцевого значення, визначає ступінь реальності, дієвості та ефективності органів місцевого самоврядування в тому чи іншому регіоні країни. В умовах автономії органів місцевого самоврядування у виконанні покладених на них функцій і здійсненні власних та делегованих повноважень, особливе значення надається місцевим бюджетам, які виступають фінансовим підґрунтям для їх належного функціонування[53].

Одним із основних завдань державної регіональної політики в умовах трансформації економічної системи України є вдосконалення процесу формування дохідної та видаткової частини місцевого бюджету, спрямоване на посилення впливу міжбюджетного регулювання на суспільство, економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць [39, с. 119]. Тому місцевий бюджет, як основна фінансова база органів місцевого самоврядування, посідає особливе місце в бюджетній системі нашої країни. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у вирішенні національних економічних і соціальних проблем, таких як розвиток місцевої інфраструктури, фінансування агропромислових комплексів, промисловості та енергетики, будівництва.

Місцевим бюджетам відводиться важлива роль у соціально - економічному розвитку території, оскільки з місцевих бюджетів фінансуються освіта, культура, заклади охорони здоров'я, засоби масової інформації. Також за рахунок коштів органів місцевого самоврядування фінансуються різноманітні молодіжні програми та благоустрій населених пунктів. З місцевого бюджету виділяються також кошти на фінансування видатків на соціальний захист населення. Варто зазначити, що економічна суть місцевих бюджетів розкривається через виконувані ними функції (рис. 1.1).

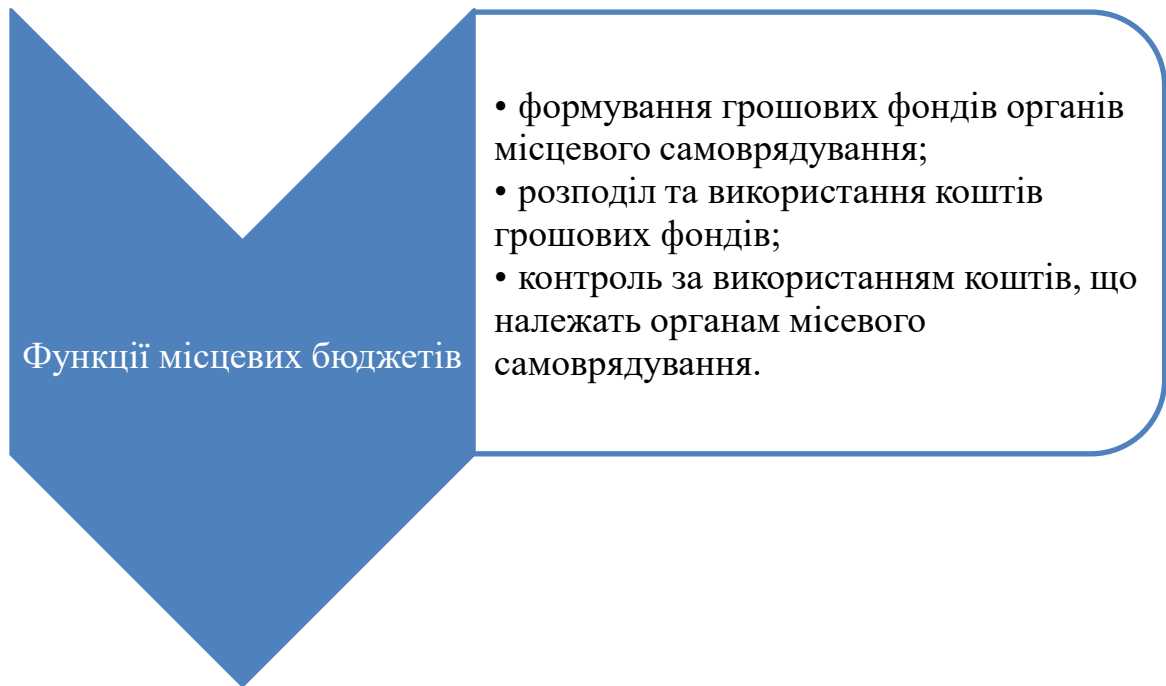

Рис. 1.1. Функції місцевих бюджетів

Практична реалізація цих функцій виражається, передусім, в тому, що згідно чинного бюджетного законодавства всі бюджети органів місцевого самоврядування є автономними та самостійними. Підтвердженням цього є трактування принципу побудови бюджетної системи – самостійність. А це в свою чергу передбачає закріплення за ними відповідних фінансових джерел доходів. Крім того, місцеві органи влади наділені правами самостійно виокремлювати напрями використання фінансів відповідно до законодавства України, а органи місцевої влади мають право самостійно і автономно затверджувати відповідні місцеві бюджети. Окрім того, місцеві бюджети не несуть відповідальності за взяті бюджетні зобов'язання органами державної влади, та які закріплені за державним бюджетом.

Стан місцевих бюджетів характеризує стан місцевих фінансів. Місцеві фінанси – це система фінансових відносин з приводу формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них функцій.

Зміст місцевих фінансів як системи економічних відносин, пов'язаних з

формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань, закладено у функції, які вони виконують.

Місцеві фінанси виконують наступні функції :

– розподільча – її суть виражається через перерозподіл закумульованих органами місцевого самоврядування фінансових ресурсів на потреби місцевих територіальних громад, а також через вилучення так званого профіциту бюджетних коштів на місцевому рівня та його перенаправлення на потреби державного бюджету;

– контрольна – реалізується уповноваженими інституціями через механізм контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів;

– стимулююча – полягає у забезпеченні таких умов, які б мотивували органи місцевого самоврядування до здійснення заходів, направлених на збільшення фінансування через прозорий механізм діяльності. В комплексі усі перераховані функції розкривають сутність місцевих фінансів.

Місцеві фінанси відіграють надзвичайно велику і багатопланову роль в економічній системі кожної держави, де визначається і діє фінансовий план місцевого самоврядування.

Протягом останніх років близько 10% вартості ВВП України перерозподіляється через систему місцевих фінансів і основна частини цих коштів акумулюється у місцевих бюджетах, які стали основним джерелом фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них функцій.

Роль місцевих бюджетів в системі місцевих фінансів полягає у наступному:

- 1) місцеві бюджети беруть участь у перерозподілі фінансових ресурсів держави. Місцеві органи влади наділені правами ухвалювати законодавчі рішення, які стосуються залучення та акумуляції фінансових ресурсів, мова йде про розміри та ставки місцевих податків та зборів;

- 2) у місцевих бюджетах відображені програми соціально-економічного розвитку кожного населеного пункту, громади, а відтак пріоритетні напрями розвитку;
- 3) за допомогою місцевих бюджетів забезпечується соціальна підтримка незахищених верств населення через виділення фінансових ресурсів у вигляді субсидій, соціальних допомог тощо;
- 4) без місцевих бюджетів неможливе функціонування другою ланки бюджетної системи держави.

Отже, місцеві фінанси загалом та бюджети органів місцевого самоврядування зокрема, відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки держави, яка має вирішальне значення у функціонуванні економічної системи, впливає на усі сфери суспільного життя.

Нормативно – правові засади функціонування органів місцевого самоврядування в нашій державі визначено Законом України «Про місцеве самоврядування» [48]. Ключові поняття, які покладено в основу належного функціонування органів місцевої влади регламентуються наступними статтями (табл. 1.1).

Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності.

Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

Органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території.

Таблиця 1.1

**Ключові законодавчі норми, які визначають організаційні
особливості функціонування органів місцевого самоврядування в
Україні***

Стаття закону	Елемент системи місцевого самоврядування	Характеристика
Ст.5	Структура системи місцевого самоврядування	Система включає: територіальну громаду, сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради
Ст. 16	Матеріальна та фінансова база	Рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад
Ст.17	Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності	Органи місцевого самоврядування при здійсненні повноважень у сфері контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення можуть проводити перевірки, які не належать до заходів державного нагляду (контролю), на підприємствах, в установах та організаціях, що перебувають у комунальній власності відповідної територіальної громади.
Ст. 28	Повноваження в галузі бюджету, фінансів і цін	Складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; щоквартальне подання ради письмових звітів про хід і результати виконання бюджету; залучення на договірних засадах коштів підприємств

* Складено автором на основі: [48].

Аналіз вітчизняної чинної законодавчої бази, яка регламентує функціонування місцевого самоврядування в Україні, дає можливість виділити основні принципи організації місцевих фінансів. Принципи організації місцевих фінансів є основоположними засадами, на яких будуються фінансові відносини на місцевому рівні. Вони визначають порядок формування, розподілу та використання фінансових ресурсів місцевого самоврядування.

Основними принципами організації місцевих фінансів є:

1) Децентралізація фінансових ресурсів. Цей принцип передбачає передачу органам місцевого самоврядування значної частини фінансових ресурсів, які вони можуть використовувати для задоволення потреб територіальних громад.

2) Самостійність органів місцевого самоврядування у формуванні та використанні фінансових ресурсів. Цей принцип означає, що органи місцевого самоврядування мають право самостійно встановлювати податки і збори, визначати напрями використання бюджетних коштів, а також контролювати їх використання.

3) Відповідність місцевих фінансових ресурсів потребам територіальних громад. Цей принцип означає, що обсяг фінансових ресурсів, які передаються органам місцевого самоврядування, повинен відповідати обсягу завдань, які вони виконують.

4) Ефективність використання місцевих фінансових ресурсів. Цей принцип означає, що місцеві фінансові ресурси повинні використовуватися з максимальною ефективністю для задоволення потреб територіальних громад.

5) Справедливість розподілу місцевих фінансових ресурсів. Цей принцип означає, що місцеві фінансові ресурси повинні розподілятися між територіальними громадами з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Реалізація цих принципів забезпечує ефективне функціонування системи місцевих фінансів та сприяє розвитку територіальних громад. Однак, на практиці реалізація цих принципів має ряд проблем. Зокрема, недостатній

обсяг фінансових ресурсів, які передаються органам місцевого самоврядування, не дозволяє їм повною мірою виконувати свої функції. Крім того, існує проблема недосконалості нормативно-правового регулювання місцевих фінансів, що призводить до порушення принципу самостійності органів місцевого самоврядування у формуванні та використанні фінансових ресурсів.

Для вирішення цих проблем необхідно вдосконалити законодавче регулювання місцевих фінансів, а також забезпечити належне фінансування місцевого самоврядування.

Фінанси місцевих органів влади є інструментом забезпечення громадянських послуг, тому що місцеве самоврядування, як і держава, є інститутом, що надає громадські послуги.

Місцеві фінанси в економічній системі держави впливають на:

- показники соціально-економічного розвитку;
- виконання взятих зобов'язань;
- життєвий рівень населення;
- роботу підприємницьких структур, які функціонують на території відповідного населеного пункту.

В той же час місцеві фінанси використовуються як інструмент:

- перерозподілу ВВП;
- державного регулювання розвитку територій;
- економічної, в тому числі фінансової, політики;
- державної регіональної політики.

Від стану місцевих фінансів загалом та місцевих бюджетів зокрема залежать:

- обсяг і якість надання суспільних послуг населення;
- стан і розвиток муніципального господарства;
- фінансова база органів місцевого самоврядування;
- надання конституційних гарантій населенню;
- стан фінансового вирівнювання.

В свою чергу, система місцевих фінансів займається визначенням джерел поповнення місцевих бюджетів та напрямів використання отриманих фінансів. У комплексі ці рішення забезпечують вплив на різноманітні сфери розвитку територіальної громади. Виходячи з цього, місцеві бюджети можуть впливати на:

- розвиток бізнесу – за допомогою податків та фінансування інфраструктури місцевого значення, надання податкових пільг та виділення трансфертів;
- рівень життя членів територіальної громади – за допомогою фінансування суспільних послуг, підтримка соціальних програм розвитку;
- дотримання визначених суспільних пріоритетів – за допомогою проведення заходів, направлених на збалансування доходів та витрат місцевих бюджетів.

Місцеві бюджети є одним із основних елементів системи місцевих фінансів. Вони є фінансовою базою місцевого самоврядування, яка забезпечує виконання його повноважень у сфері соціально-економічного розвитку територій.

Роль місцевих бюджетів в системі місцевих фінансів проявляється в наступних аспектах:

- Фінансова забезпеченість місцевого самоврядування. Місцеві бюджети є основним джерелом фінансових ресурсів для здійснення місцевими органами влади своїх повноважень. За рахунок місцевих бюджетів фінансуються такі важливі напрямки, як освіта, охорона здоров'я, культура, соціальний захист, житлово-комунальне господарство, транспорт, розвиток інфраструктури тощо.
- Розподіл фінансових ресурсів. Місцеві бюджети є важливим інструментом розподілу фінансових ресурсів між різними територіями. За рахунок міжбюджетних трансфертів від державного бюджету місцеві

бюджети отримують фінансову підтримку, яка використовується для збалансування їх доходів і видатків.

- Вплив на економічний розвиток територій. Місцеві бюджети можуть позитивно впливати на економічний розвиток територій, спрямовуючи фінансові ресурси на розвиток інфраструктури, стимулювання підприємництва, створення нових робочих місць тощо.
- Забезпечення соціальної справедливості. Місцеві бюджети можуть сприяти забезпеченню соціальної справедливості, спрямовуючи фінансові ресурси на підтримку малозабезпечених верств населення, соціальних категорій, які потребують додаткової допомоги.

Таким чином, місцеві бюджети відіграють важливу роль в системі місцевих фінансів. Вони є фінансовою базою місцевого самоврядування, яка забезпечує виконання його повноважень у сфері соціально-економічного розвитку територій. У сучасних умовах роль місцевих бюджетів у системі місцевих фінансів зростає. Це пов'язано з децентралізацією влади та розширенням повноважень місцевого самоврядування. Місцеві бюджети стають все більш важливим інструментом для забезпечення розвитку територій та підвищення рівня життя їх населення.

Отже, місцевий бюджет може розглядатися в трьох аспектах:

- по-перше, це нормативно-правовий акт у формі ухваленого рішення певного органу місцевого самоврядування, згідно з яким виконавчі органи влади отримують право на розпорядження фондами грошових ресурсів;
- по-друге, це фінансовий план доходів та видатків відповідного місцевого органу влади;
- по-третє, це економічна категорія, яка характеризує соціально-економічні відносини між місцевими органами влади з однієї сторони, а також державою, юридичними та фізичними особами з іншої щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів.

У порівнянні з іншими ланками бюджетної системи, місцеві бюджети є найбільш чисельними, тому їм відводиться чільне місце у фінансовій

системі. В Україні нараховується близько 2000 місцевих бюджетів.

У процесі формування місцевих бюджетів виконуються дії, направлені на їх складання, розгляд та затвердження. Тому, бюджетний процес на місцевому рівні включає складання проекту бюджету, його розгляд, ухвалення, виконання та здійснення контрольних заходів, направлених на забезпечення економічного та соціального розвитку громад, вирішення суспільних локальних проблем, наближення надання державних послуг безпосередньо до їх споживачів. Саме тому місцевим бюджетам виділено значну роль не лише в системі суспільних фінансів, а й в економічній системі будь-якої держави, у тому числі і України. Формування та використання коштів місцевих бюджетів ґрунтується на засадах самостійності, державної фінансової підтримки, гласності та прозорості використання фінансових ресурсів [38].

На рис.1.2 наведено роль та значення місцевих бюджетів у системі місцевих фінансів.

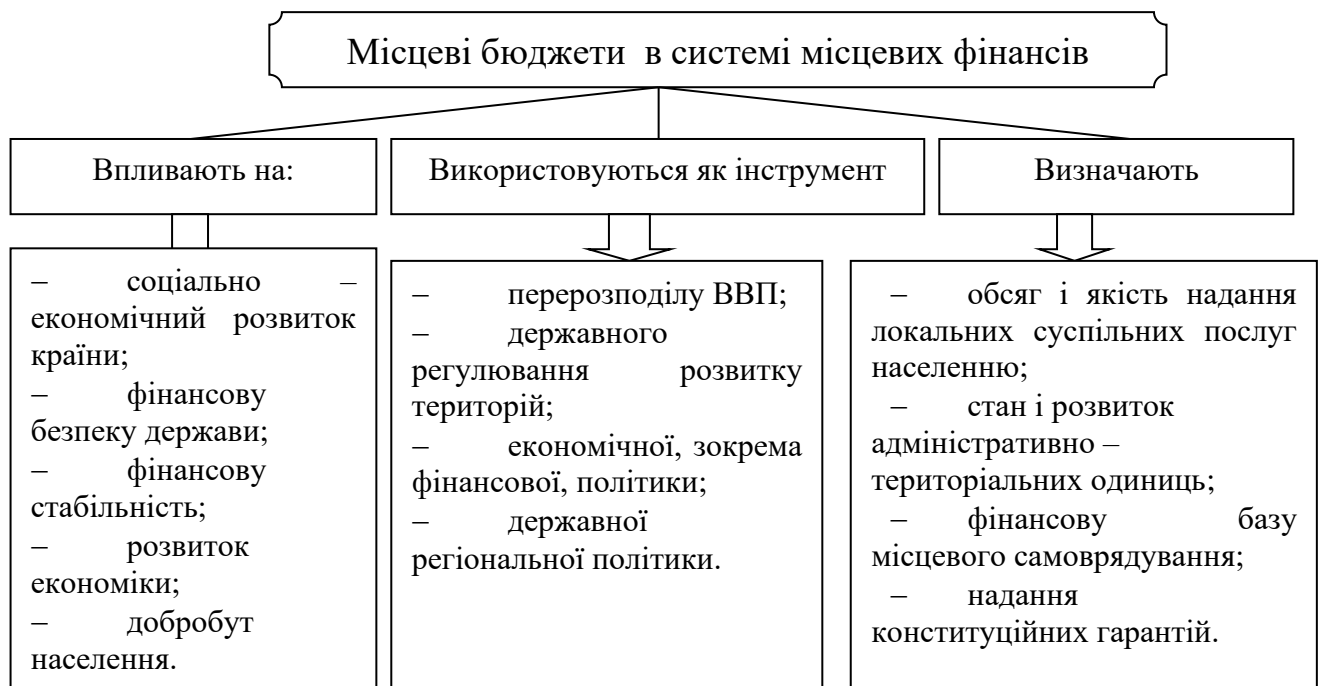

Рис. 1.2. Значення місцевих бюджетів

Одне з центральних місць в економічній системі кожної держави займають місцеві бюджети, оскільки в них зосереджується значна частина

державних фінансових ресурсів. Процес виникнення системи місцевих бюджетів на теренах сучасної України надзвичайно пов'язаний із становленням інституту місцевого самоврядування, яке остаточно організаційно сформувалося наприкінці XIX століття.

В сучасних умовах роль місцевих бюджетів полягає, передусім, в тому, що вони є «кровоносною системою» місцевих фінансів, за їх допомогою реалізуються перспективні цілі національного розвитку і загальнодержавних програм, проводиться фінансування державних видатків; місцевим бюджетам належить важлива роль у забезпеченні конституційних гарантій, вирішенні соціальних проблем, піднесенні рівня добробуту населення.

Місцеві бюджети є фінансовою основою органів місцевого самоврядування, вони відіграють важливу соціально-економічну роль у суспільстві та виконують інвестиційну функцію, перерозподіляючи частину ВВП країни. В цілому, місцеві бюджети відображають систему економічних відносин, які складаються в суспільстві з приводу утворення децентралізованих фондів грошових коштів, їх розподілу та використання для надання суспільних благ на місцевому рівні.

Проблема місцевих фінансів є чи не найбільш складною та багатогранною у розвитку місцевого самоврядування. Наявність у територіальній громаді фондів фінансових ресурсів, достатніх для вирішення питань місцевого значення, визначає ступінь реальності, дієвості та ефективності органів місцевого самоврядування в тому чи іншому регіоні країни [30, с.125].

Місцеві бюджети в сучасних умовах відіграють провідну роль в системі місцевих фінансів, оскільки за їх допомогою здійснюється перерозподіл фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Ефективність місцевого самоврядування визначається, перш за все, матеріально-фінансовими ресурсами, що є у розпорядженні в органів влади, а також напрямками їх використання.

На нашу думку, при розкритті сутності місцевих бюджетів слід

виходити з того, що місцеві бюджети, з одного боку, є складовою частиною бюджетної системи держави, а з іншого - складовою частиною місцевих фінансів і характеризують ефективність системи управління фінансами на місцевому рівні в частині формування доходів, а також використанні наявних фінансових ресурсів на першочергові потреби місцевих органів самоврядування.

Незважаючи на велику різницю між доходами і видатками місцевих бюджетів, характерним для цих двох напрямів є те, що вони — носії розподільних відносин і мають однакове призначення — найповніше задовольняти потреби регіону. У процесі розподілу вартості валового внутрішнього продукту шляхом формування та використання місцевих бюджетів грошові відносини виникають між бюджетами середньої ланки та вищими бюджетами, підприємствами комунальної форми власності, закладами соціально-культурної сфери та населенням регіону. Тому особливістю місцевих бюджетів є те, що вони відображають певну чітко обмежену частину грошових відносин, які функціонують на окремій території.

Отже, роль місцевих бюджетів у соціальному та економічному розвитку економіки країни все більше зростатиме з розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо формування доходів місцевих бюджетів та їх використання.

1.3 Структура та характеристика місцевих бюджетів

Місцеві бюджети є однією з основних складових бюджетної системи України. Вони формуються на рівні територіальних громад і служать для задоволення їхніх потреб у сфері освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, культури, спорту та інших галузях.

Структура місцевих бюджетів визначається Бюджетним кодексом України. Відповідно до цього Кодексу, місцеві бюджети складаються з доходів і видатків. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних доходів

та міжбюджетних трансфертів. Власні доходи місцевих бюджетів - це доходи, які надходять до місцевих бюджетів без залучення коштів з інших бюджетів.

Вони включають:

- ✓ податки і збори, які встановлюються органами місцевого самоврядування;
- ✓ доходи від власності територіальних громад;
- ✓ інші доходи, передбачені законодавством.

Найбільшу частку власних доходів місцевих бюджетів становлять податки і збори. Найбільш значущими з них є:

1) Податок на доходи фізичних осіб. Цей податок є основним джерелом доходів місцевих бюджетів. Проте наприкінці 2023 було ухвалено рішення щодо перерозподілу суми ПДФО на користь державного бюджету. Мова йде про військове ПДФО.

2) Податок на майно. Цей податок стягується з фізичних і юридичних осіб за користування майном.

3) Податок на землю. Цей податок стягується з власників земельних ділянок.

Джерела формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування прийнято класифікувати за такими критеріями:

- 1) залежно від місця утворення:
 - внутрішні (джерела утворення фінансових ресурсів, які знаходяться в межах адміністративно-територіальної одиниці);
 - зовнішні (джерела формування фінансових ресурсів, які зосереджені поза межами відповідної адміністративно-територіальної одиниці);
- 2) залежно від періодичності надходження фінансових ресурсів :
 - поточні (джерела формування, фінансові ресурси з яких надходять протягом звітного періоду);
 - річні (сукупність усіх поточних джерел формування фінансових ресурсів протягом звітного періоду);
- 3) за характером формування фінансових ресурсів:
 - власні (джерела, за рахунок яких формуються власні фінансові ресурси,

які надійшли й зосереджуються в бюджеті відповідного рівня та використовуються органами місцевого самоврядування згідно з чинним законодавством країни);

- позикові (джерела формування фінансових ресурсів, що мають позиковий характер):

- цільові (джерела формування фінансових ресурсів, які надходять від вищих державних органів влади на місцевий рівень з метою використання їх останніми, в чітко визначеному напрямку згідно з цільовим призначенням);

4) за ступенем перерозподілу :

- первинні (джерела формування фінансових ресурсів, які підлягають попередньому розщепленню);

- вторинні (джерела, за рахунок яких формуються власні фінансові ресурси органів місцевого самоврядування)

5) за методами розрахунків:

- прогнозовані;

- планові;

- фактичні.

За бюджетною класифікацією, із врахуванням змін, всі доходи місцевих бюджетів за економічною природою поділяються на чотири розділи (рис. 1.3):

Рис. 1.3. Класифікація доходів місцевих бюджетів згідно бюджетної

класифікації

Згідно чинної бюджетної класифікації податкові надходження – це встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори.

До складу неподаткових надходжень відносять:

- 1) доходи від некомерційної господарської діяльності
- 2) доходи від власності та підприємницької діяльності;
- 3) штрафні санкції;
- 4) адміністративні збори та інші неподаткові надходження.

До складу доходів від операцій з капіталом відносять грошові кошти, отримані від продажу необоротних активів (основних засобів, інших необоротних активів).

Трансферти – кошти, одержані від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

В Україні найбільшу питому частку в структурі дохідної частини місцевих бюджетів займають податкові надходження, а також трансфертні платежі. Неподаткові надходження в доходах місцевих бюджетів України незначні, їх частка за останні роки коливається в межах 5-8 %.

Натомість аналіз зарубіжного досвіду дозволяє констатувати посилення останнім часом ролі місцевих податків у розвинених країнах світу. В основному це пов'язано зі збільшенням обсягу та складності завдань, які вирішуються на місцевому рівні. У цьому також відіграють роль вимоги Європейської хартії місцевого самоврядування, яка передбачає, що частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування має надходити у вигляді місцевих податків і зборів. Таким чином, у Франції існує більше 50 місцевих податків, в Італії - більше 70 і в Бельгії - близько 100. Розмір надходжень від місцевих податків у цих країнах становить 30-60%, у США – 65%. У деяких країнах органи місцевого самоврядування мають доступ до більш ефективних джерел оподаткування. Зокрема, пільгові для місцевих

органів влади податки на прибуток корпорацій канадських провінцій коливаються від 3% до 17%. У Сполучених Штатах податок на доходи фізичних осіб становить 7%. Місцевий прибутковий податок Данії забезпечує близько 2/3, а Норвегія забезпечує 93% усіх надходжень від місцевих податків [37, с.35].

Місцеві податки і збори – податки та збори, що встановлюються органами місцевого самоврядування відповідно до переліку та в межах граничної величини ставок, визначених податковим законодавством, і сплачуються винятково до місцевих бюджетів. Відповідно до норм Податкового кодексу до місцевих податків відносять податок на майно і єдиний податок; місцеві збори включають: збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

Пропорції зарахування коштів до складу доходів місцевих бюджетів наведені в додатку А.

Новацією Бюджетного кодексу України є поділ доходів місцевих бюджетів (відповідно до чинного порядку розрахунку дотацій вирівнювання) на власні доходи – не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів і закріплені доходи – враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

За економічною природою власні доходи місцевих бюджетів – це доходи, що формуються на території, підвідомчій відповідному місцевому органу влади згідно з його рішенням. Власними можна вважати лише такі доходи місцевих бюджетів, які одночасно задовольняють такі вимоги:

- а) є територіально локалізованими;
- б) залежать від діяльності органів місцевої влади;
- в) контролюються органами місцевої влади і використовуються ними на їх розсуд.

Закріпленими є доходи, які на довготривалій основі передаються до місцевих бюджетів у повному обсязі або у визначеній, єдиній для усіх бюджетів частині. За своєю сутністю це загальнодержавні податки, збори або доходи,

які традиційно формують дохідну частину місцевих бюджетів. Закріплені доходи місцевих бюджетів складають основу для визначення податкової спроможності території, їх обсяги впливають на обсяги бюджетних трансфертів, які надаються місцевим бюджетам з державного бюджету України.

Усі видатки місцевих бюджетів поділяються на поточні видатки і видатки розвитку. Вперше такий поділ був встановлений у Законі України «Про бюджетну систему України», пізніше – в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» він був збережений і поширений на дохідну частину місцевих бюджетів.

Поточні видатки — витрати бюджетів на фінансування мережі підприємств, установ, організацій і органів, яка діє на початок бюджетного року, а також; на фінансування заходів щодо соціального захисту населення та інших заходів, що не належать до видатків розвитку.

Крім цього, у зазначеному законі була вперше встановлена норма щодо поділу видатків місцевих бюджетів на:

- видатки, пов'язані із виконанням власних повноважень місцевого самоврядування (направлені на вирішення місцевих проблем економічного і соціального розвитку);

- видатки, пов'язані з виконанням делегованих законом повноважень органів виконавчої влади (направлені на забезпечення населення послугами на рівні, який гарантується Конституцією України).

Видатки розвитку – витрати бюджетів на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, таких як фінансування капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення, фінансування структурної перебудови народного господарства, субвенції та інші видатки, пов'язані з розширенням відтворенням.

Міжбюджетні трансферти - це кошти, які передаються з державного бюджету або бюджетів інших місцевих бюджетів до місцевих бюджетів. Вони включають:

- ✓ Додаткові дотації. Це кошти, які передаються з державного бюджету для вирівнювання рівня бюджетних надходжень у територіальних громадах.
- ✓ Субвенції. Це кошти, які передаються з державного бюджету для виконання окремих завдань місцевого самоврядування.
- ✓ Інші міжбюджетні трансферти. Це кошти, які передаються з державного бюджету або бюджетів інших місцевих бюджетів для виконання інших цілей.

Видатки місцевих бюджетів спрямовуються на фінансування наступних заходів:

- ✓ Освіта. До цієї сфери належать витрати на утримання закладів освіти, оплату праці працівників освіти, придбання обладнання та інвентарю.
- ✓ Охорона здоров'я. До цієї сфери належать витрати на утримання закладів охорони здоров'я, оплату праці медичних працівників, придбання медичного обладнання та інвентарю.
- ✓ Житлово-комунальне господарство. До цієї сфери належать витрати на утримання житлового фонду, утримання та ремонт доріг, утримання закладів комунального господарства.
- ✓ Культура, спорт та соціальна сфера. До цієї сфери належать витрати на утримання закладів культури, закладів спорту, надання соціальних послуг.

Відповідно до нового механізму організації міжбюджетних відносин, видатки місцевих бюджетів поділяються на дві групи:

- 1) видатки, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів – відповідають повноваженням, які органи державної влади делегують органам місцевого самоврядування;
- 2) видатки, які не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів – відповідають власним повноваженням місцевого самоврядування.

Принцип збалансованості є одним із основних принципів функціонування бюджетної системи і полягає в тому, що повноваження

щодо здійснення видатків мають відповідати обсягу доходів за відповідним бюджетом відповідного бюджетного періоду. З цих позицій питання місцевого бюджетування слід розглядати з двох аспектів.

По-перше, як організаційна форма мобілізації та передачі в розпорядження органів місцевого самоврядування та самостійності частини фінансових ресурсів, які є основою фінансової бази та вирішальним фактором регіонального розвитку.

По-друге, як система фінансових відносин між місцевими і державним бюджетами та між окремими місцевими бюджетами, для забезпечення практичної реалізації економічного і соціального розвитку регіону та держави в цілому.

Місцеві бюджети в Україні характеризуються наступними особливостями:

- 1) Недостатня самостійність. Органи місцевого самоврядування мають обмежені повноваження щодо встановлення податків і зборів, а також щодо розподілу міжбюджетних трансфертів.
- 2) Нестабільність. Обсяги доходів місцевих бюджетів можуть суттєво коливатися в залежності від економічної ситуації в країні.
- 3) Нерівномірний розподіл. Обсяг доходів місцевих бюджетів суттєво відрізняється в залежності від розміру та економічного розвитку територіальної громади.

Для підвищення ефективності функціонування місцевих бюджетів необхідно вдосконалити законодавче регулювання місцевих фінансів, а також забезпечити більшу самостійність органів місцевого самоврядування у формуванні та використанні бюджетних коштів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

2.1 Сучасний стан місцевих бюджетів в Україні

Бюджетна система України є провідною ланкою сфери державні фінанси фінансової системи України, і її значення в соціально-економічному розвитку країни важко переоцінити. Це національна циркулярна система, яка забезпечує державні органи та адміністраторів достатніми фінансовими ресурсами для виконання своїх повноважень і функцій на державному та місцевому рівнях.

Завершення процесу децентралізації в Україні призвело до чіткого розподілу доходів між державним і місцевими бюджетами та між рівнями місцевого бюджету. Крім того, скасовано механізм щорічного встановлення відрахувань від регульованих доходів до місцевого бюджету, оскільки сформовано та забезпечено ефективне функціонування системи міжбюджетних трансфертів.

Нині бюджетна система України окрім державного включає велику кількість місцевих бюджетів, до яких відносять обласні, районні бюджети, бюджети міст районного та обласного значення, бюджети сіл, селищ, а також ОТГ.

Станом на 01.01.2022 року в Україні нараховувалось 1952 місцевих бюджети. Їх структура в розрізі бюджетів різних рівнів наведена в табл. 2.1.

Як засвідчують дані, наведені в табл. 2.1 найбільшу питому частку в структурі місцевих бюджетів займають бюджети об'єднаних територіальних громад (75,2 %), що є наслідком процесу децентралізації в Україні. Завершення процесу децентралізації з однієї сторони – надало місцевим бюджетам більші обсяги фінансових ресурсів за рахунок їх перерозподілу, а з іншої – більшу відповідальність за взяті бюджетні зобов'язання.

Об'єднання громад дозволило їм наростити більшу фінансову спроможність. Територіальні громади, які вдало об'єдналися у межах своєї території, отримали більші фінансові надходження, а населені пункти, котрі приєднувались до ОТГ

наприкінці процесу децентралізації стикнулися з більшими викликами та загрозами.

Таблиця 2.1

Структура місцевих бюджетів в Україні станом на 01.01.2022 р.

Вид місцевого бюджету	Кількість, од.	Питома частка, %
Обласні	24	1,2
Бюджети міст республіканського та обласного значення	13	0,7
Районні	136	6,9
Бюджети ОТГ	1469	75,2
Бюджети районів у містах обласного значення	35	1,7
Бюджети міст районного значення	6	0,3
Бюджети селищ міського типу	39	1,9
Бюджети сіл	229	12,1
Разом	1952	100

Джерело: [18].

Наявність в місцевих громадах, які ввійшли до складу ОТГ, єдиного органу місцевого самоврядування та єдиного бюджету надало їм можливість вирішувати спільні проблеми, а також знаходити компроміс у вирішенні дискусійних питань. Зокрема, мова йде про те, що громадяни, сплачуючи податки, які в подальшому будуть зараховані до складу доходів відповідної ОТГ, будуть відчувати покращення в межах цієї громади, навіть якщо працюватимуть в одному населеному пункті, а проживатимуть в іншому.

Тому місцеві органи влади нині зацікавлені у створенні сприятливих умов для ведення бізнесу, створення додаткових робочих місць, оскільки усі перераховані заходи, в кінцевому результаті забезпечать зростання податкових надходжень до відповідного бюджету. Зокрема мова йде про надходження єдиного податку та ПДФО.

Окрім того, якщо в громаді збільшується населення, яке сплачує податки, на місцеві бюджети також отримують додатковий фінансовий ресурс, який може бути спрямований на виконання взятих бюджетних зобов'язань. Якщо у 2014 році, до впровадження реформи, надходження склали 68,6 млрд. грн., то в 2020 році ця сума збільшилася до 289,9 млрд. грн.

Вагомий вплив на стан місцевих бюджетів в Україні внесли воєнні дії 2022 року. Звісно, перші місяці війни досить негативно вплинули на фінансову базу органів місцевого самоврядування. Крім цього, держава повинна була забезпечити стабільні економічні умови для бізнесу, тому було запроваджено певні податкові пільги, до яких також повинні були пристосовуватись органи місцевого самоврядування. При цьому місцеве самоврядування виконало це завдання на відмінно, адже в подальші місяці уже з власних коштів підтримували бізнес та формували різні програми підтримки суб'єктів господарювання.

Крім того, як показують офіційні дані, місцеві бюджети в Україні за підсумками 2022 року показали позитивні результати - виконання доходної частини бюджетів у цілому країні було кращим, ніж очікувалося. В безпечних регіонах не було значних проблем з надходженням коштів до місцевих бюджетів, завдяки зростанню надходжень від податку на доходи фізичних осіб, яке зумовлене виплатами військовослужбовцям та дисципліною платників податків. Державна податкова служба засвідчила, що у першому півріччі 2022 року до місцевих бюджетів сплачено 173,8 млрд грн, що на 18,4 млрд грн або на 11,8% більше, ніж у першому півріччі 2021 року.

Загалом за 2022 рік до місцевих бюджетів надійшло 555,1 млрд гривень доходів загального та спеціального фондів. Звісно, що найбільшу питому вагу

склали податкові надходження 393,5 млрд грн, або 70,9% всіх надходжень. Офіційні трансферти склали майже 25%, тобто четверту частину всіх надходжень. Варто також відзначити, що за 2022 рік значно зросла частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету (без трансфертів), %

Роки	Частка доходів
2017	22,6
2018	22,3
2019	23,3
2020	22,6
2021	22,8
2022	24,4

Джерело: [1].

Розглядаючи помісячну динаміку надходжень місцевих бюджетів в порівнянні із відповідними періодами минулих років, простежується значне падіння в березні-квітні та відновлення темпів зростання, починаючи з травня. Також помітно, що надходження в березні-квітні впали нижче рівня минулого року, але не нижче 2019 року, на відміну від впливу пандемії в 2020 році, коли надходження в квітні опустились нижче 2018 року. Відслідковуються також вагомні темпи росту в 2022 році, після відновлення ділової активності.

У січні-березні 2022 року місцеві бюджети отримали трансферти з загального фонду державного бюджету на суму 37 242,6 млн грн, що становить 97,7% від запланованої суми на цей період. З цієї суми освітній сфері було виділено субвенцію у розмірі 24,8 млрд грн, на підтримку закладів охорони здоров'я - 915,4 млн грн, на повноваження районних рад - 38,6 млн грн. Крім того, було виділено 2 008,4 млн грн додаткових дотацій та базову дотацію на суму 3,6 млрд грн (88,9%) [1].

За період березень-травень 2022 року до місцевих бюджетів надійшло 83,4 млрд грн податкових надходжень, що на 820 млн грн (1%) більше, ніж за

аналогічний період минулого року. Однак, у різних областях України ситуація була різною: 14 областей зафіксували зростання бюджетних надходжень, а 9 областей спостерігали їх зниження. Наприклад, Львівська область збільшила свої надходження на 1,41 млрд грн або 29,2%, тоді як Харківська область зазнала спаду на 1,27 млрд грн або на 21,73%, а м. Київ - на 1,28 млрд грн або на 8,7%. У Херсонській області, яка стала мішенню окупантів, надходження до місцевих бюджетів знизилися на 34,9%. При цьому, видатки, що були профінансовані з місцевих бюджетів за період березень-травень, становили 101,7 млрд грн, що на 17,15 млрд грн (14,4%) менше, ніж за аналогічний період минулого року.

У Харківській області та в окупованих Донецькій, Луганській та Херсонській областях у березні-травні 2022 року порівняно з аналогічним періодом 2021 року зменшилися видатки з місцевих бюджетів. Вони скоротилися на третину у Харківській області (2,9 млрд грн) та майже наполовину у окупованих областях. Звертаючи увагу на пріоритетність видатків з місцевих бюджетів під час воєнного часу, фінансування економічної діяльності регіонів та загальнодержавних функцій скоротилися значно, а видатки на громадський порядок та безпеку зросли вчетверо, на житлово-комунальне господарство - на третину, а на соціальний захист - на 120 млн грн. [44, с.245].

Важливим показником, який характеризує стан місцевих бюджетів в Україні є середній рівень доходів на одну особу по регіонах держави. В табл. 2.3 наведено порівняльний аналіз даного показника за 2019-2021 р.р.

Аналізуючи дані, наведені в табл. 2.3 відслідковуємо нерівномірний середній рівень доходів на одну особу за регіонами України. Найвищий рівень даного показника за аналізований період зафіксовано в центральних областях України. Мова йде про Київську, Полтавську, Дніпропетровську та Запорізькі області. Низьким є рівень доходів в західних областях України, зокрема в Івано-Франківській, Чернівецькій, Закарпатській, Тернопільській та Волинській. На фоні загальної картини виокремлюються найнижчі показники в окупованих областях України.

Таблиця 2.3

**Порівняльний аналіз середнього рівня доходів місцевих бюджетів
України на одного мешканця за 2019-2021 р.р., грн.**

Регіон	2019	2020	2021
Україна	7143,6	7457,2	9135,6
Волинська	5233,0	5684,6	6704,4
Рівненська	5029,0	5452,1	6684,0
Житомирська	6391,3	6673,3	8106,8
Київська	9624,0	10422,8	12426,5
Чернігівська	6605,6	7158,8	8502,0
Сумська	6564,5	6929,9	8328,1
Полтавська	9355,6	9465,1	12243,5
Харківська	7867,7	8254,4	10279,8
Луганська	1801,0	1966,9	2364,1
Дніпропетровська	9927,1	10142,0	13337,3
Донецька	3533,4	3670,7	4397,4
Запорізька	7997,4	8344,9	10247,3
Херсонська	5568,8	5918,4	7071,7
Миколаївська	6660,7	7122,1	8391,4
Кіровоградська	6851,1	7266,9	8562,5
Одеська	7775,1	8080,5	9468,7
Черкаська	6607,1	7117,6	8508,6
Вінницька	6956,2	7147,6	8303,4
Хмельницька	6178,3	6456,4	7933,9
Чернівецька	4348,3	4409,3	5342,6
Івано-Франківська	4982,7	5195,5	6312,5
Закарпатська	4778,6	4773,8	5732,0
Тернопільська	4895,0	5197,6	6468,4
Львівська	7013,6	7428,6	9048,2

Джерело: [53].

Йдеться про Донецьку та Луганську область. В той же час дані порівняльного аналізу середнього рівня доходів місцевих бюджетів на одну особу демонструють позитивну динаміку в 2021 р. у порівнянні з попередніми аналізованими роками. Аналізуючи стан місцевих бюджетів в Україні варто оцінити їх виконання в розрізі загального та спеціального фондів. Інформаційною базою для аналізу слугували офіційні дані Міністерства фінансів України (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка показників загального фонду місцевих бюджетів за 2018-2022 р.р.

(млн.грн)

Роки	Доходи	Видатки	Кредитування	Дефіцит/ профіцит
2018	519137,7	450987,0	376,0	67774,6
2019	519525,0	442583,9	463,6	76477,9
2020	425953,4	357728,5	169,9	68054,9
2021	502031,5	408858,6	313,4	92859,4
2022	527046,3	421543,2	997,6	104505,4

Джерело: [53].

Аналізуючи дані, наведені в табл. 2.4, спостерігаємо перевищення доходів загального фонду над видатками. Така ситуація впродовж аналізованого періоду призвела до профіциту по загальному фонду, що слід, однозначно розцінювати позитивно.

З метою більш ґрунтовного аналізу та розуміння сучасного стану місцевих бюджетів в Україні проаналізуємо показники спеціального фонду (табл. 2.5).

Як бачимо, ситуація по спеціальному фонду кардинально відрізняється від показників загального фонду. Внаслідок перевищення видаткової частини над дохідною, впродовж аналізованого періоду мав місце дефіцит спеціального фонду. Як наслідок цієї ситуації - обмежені можливості щодо фінансування капітальних видатків та реалізації інвестиційних програм регіонального розвитку.

Таблиця 2.5

Динаміка показників спеціального фонду місцевих бюджетів за 2018-2022 р.р.
(млн.грн)

Роки	Доходи	Видатки	Кредитування	Дефіцит/ профіцит
2018	43278,0	119590,6	2,6	-76315,2
2019	41002,8	123664,8	82,5	-82744,4
2020	45526,5	120379,5	50,1	-74903,1
2021	78667,5	160569,5	-71,7	-81830,2
2022	28050,7	62751,9	-69,6	-34631,5

Джерело: [53].

2.2 Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів

Проаналізувавши загальний стан місцевих бюджетів в розрізі загального та спеціального фондів, варто глибш детально оцінити динаміки та структуру дохідної частини місцевих бюджетів в розрізі відповідних джерел фінансування, а також виявити наявні проблеми, окреслити шляхи їх вирішення та віднайти резерви зростання доходів бюджетів органів місцевого самоврядування. Тому аналіз місцевих бюджетів є важливим фактором забезпечення діяльності органів самоврядування та розвитку регіону.

Одним із показників, які характеризують стан місцевих бюджетів за відповідний період є структура, обсяг та динаміка доходів місцевих бюджетів. Тому, використовуючи офіційні дані Міністерства фінансів України, проаналізуємо динаміку та структуру доходів місцевих бюджетів.

Аналіз доходів місцевих бюджетів дає можливість оцінити зміни структури доходів і виявити тенденції і причини їх виявлення та знайти резерви збільшення доходів, що можуть бути у недоодержані суми доходів за усіма статтями[29, с. 382].

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних джерел та закріплених загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів,

згідно до чинного законодавства (Конституції, Бюджетного та Податкового кодексів та деяких інших Законів України). У доходній частині місцевого бюджету окремо виділяються доходи, необхідні для виконання власних повноважень, і доходи, необхідні для виконання делегованих законом повноважень органів виконавчої влади.

Оцінюючи сучасний стан місцевих бюджетів в Україні, зупинимось, передусім, на аналізі доходної частини місцевих бюджетів. Дані про обсяги та структуру доходів місцевих бюджетів за бюджетною класифікацією наведені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз структури доходів місцевих бюджетів в Україні за 2019-2021 р.р.

Доходи	2019		2020		2021	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Податкові надходження	9330,0	86,4	9778,6	88,9	11339,6	89,1
Неподаткові надходження	1209,5	11,2	1044,6	9,5	1118,2	8,8
Доходи від операцій з капіталом	229,7	2,1	135,6	1,2	111,1	0,8
Цільові фонди	31,6	0,2	24,2	0,3	32,2	0,2
Офіційні трансферти	1,5	0,1	4,9	0,2	14,3	0,1
Всього доходів	10802,3	100,0	10987,9	100,0	12615,4	100,0

Джерело: [53].

Оцінюючи дані, наведені в табл. 2.6, бачимо, що за досліджуваний період доходи місцевих бюджетів зросли практично на 20 %, що зумовлено, передусім, зростанням величини податкових надходжень, а також трансфертів.

Решту складових доходної частини бюджету мали тенденцію до спаду. Так, найбільше скорочення відбулось по доходах від операцій з капіталом з 229,7 млн. грн. у 2019 р. до 111,1 млн. грн. у 2021р.

Оцінюючи структуру джерел формування доходів місцевих бюджетів в Україні можна зробити висновок, що найбільшу питому частку в структурі

загальних доходів місцевих бюджетів займають податкові та неподаткові надходження. Протягом останніх років частка трансфертів між бюджетами в загальних доходах місцевих бюджетів зростає. Це не впливає негативно на фінансову самостійність органів місцевого самоврядування та стимулює їх шукати додаткові джерела доходів або раціонально витратити бюджетні кошти. Що стосується податкових надходжень, то вони мають найбільшу вагу в структурі доходів місцевих бюджетів. Це пояснюється, передусім, ухваленням законодавчих змін в сфері оподаткування та бюджету, які знайшли своє відображення у Податковому та Бюджетних кодексах, а також змінами, що відбувалися внаслідок децентралізації.

Основу дохідної частини місцевих бюджетів, як нами зазначалось раніше, складають податкові надходження, зокрем: податок на доходи фізичних осіб, податок на землю, екологічний податок, місцеві податки і збори, єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва. Податок на доходи фізичних осіб продовжує залишатися найбільшим джерелом надходжень до місцевих бюджетів, хоча значна його частина перерозподіляється до державного бюджету [16].

Відповідно до норм Бюджетного кодексу України доходи місцевих бюджетів включають такі групи:

- ✓ податкові надходження,;
- ✓ доходи від операцій з капіталом;
- ✓ неподаткові надходження;
- ✓ офіційні трансферти.

В той же час, варто зазначити, що впродовж тривалого часу найбільшу питому частку в структурі дохідної частини місцевих бюджетів були саме податкові надходження. Окрім того, зазначимо, що мова йде про власні надходження. Переважаюча роль власних надходжень дозволяє органам місцевого самоврядування виконувати своєчасне виконання бюджетних зобов'язань. Тому, найперше проаналізуємо частку податкових надходжень та їх динаміку в загальному обсязі доходів місцевих бюджетів України у 2017-2021 рр. (рис. 2.1).

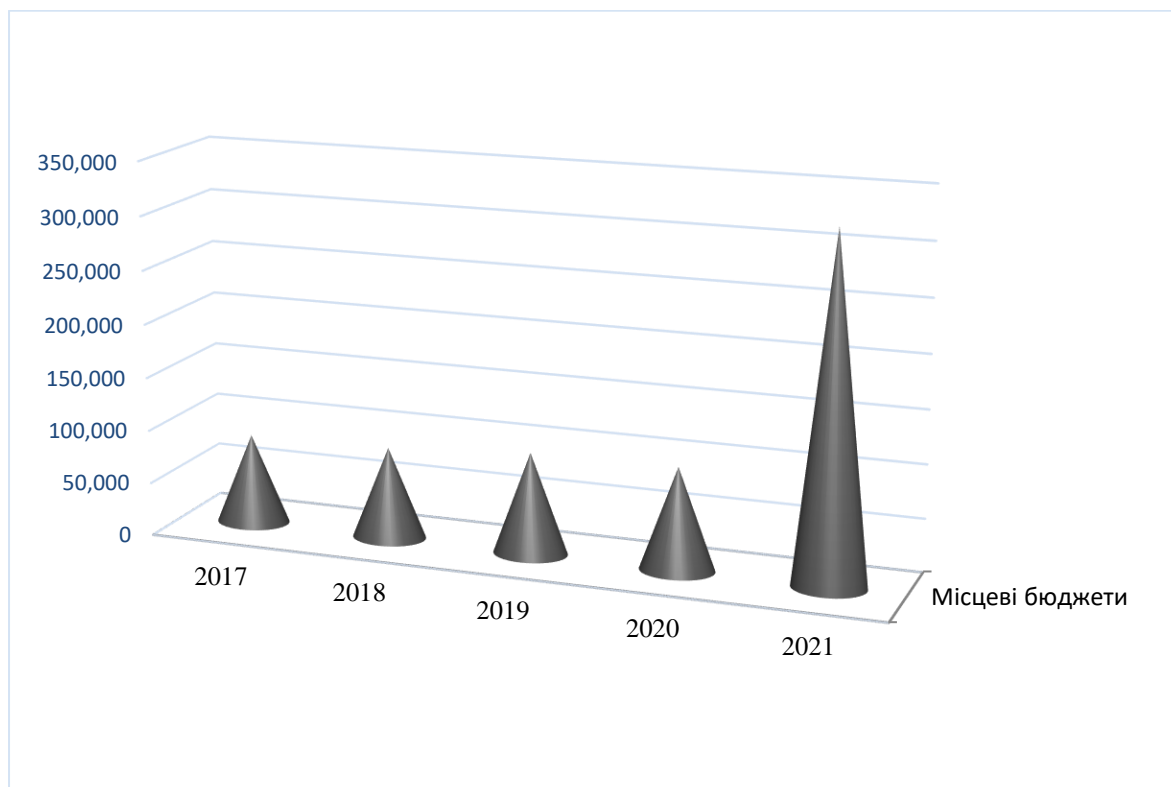

Рис. 2.1. Аналіз податкових надходжень місцевих бюджетів України за 2017 – 2021 рр., млн. грн

Отже, за аналізований період обсяг податкових надходжень зріс в майже 6 разів, що, очевидно, слід розцінювати позитивно. Така тенденція до зростання податкових надходжень до місцевих бюджетів пояснюється позаваленням активізації підприємницької діяльності, а також успішним завершенням процесу децентралізаційних процесів. Оскільки, податкові надходження місцевих бюджетів формуються в більшій своїй частині за рахунок місцевих податків і зборів далі зупинимось на дослідженні частки саме цих податків у дохідній частині органів місцевого самоврядування (рис.2.2).

Дані, наведені на рис.2.2 дають можливість наочно відстежити аналізовані зміни. З наведених даних спостерігаємо коливання частки місцевих податків та зборів від 25,7 до 28% . Зменшення частки місцевих податків у 2019-2022 р.р. пояснюється наслідками пандемії коронавірусу, а також початком повномасштабного вторгнення росії в Україну та продовження воєнних дій.

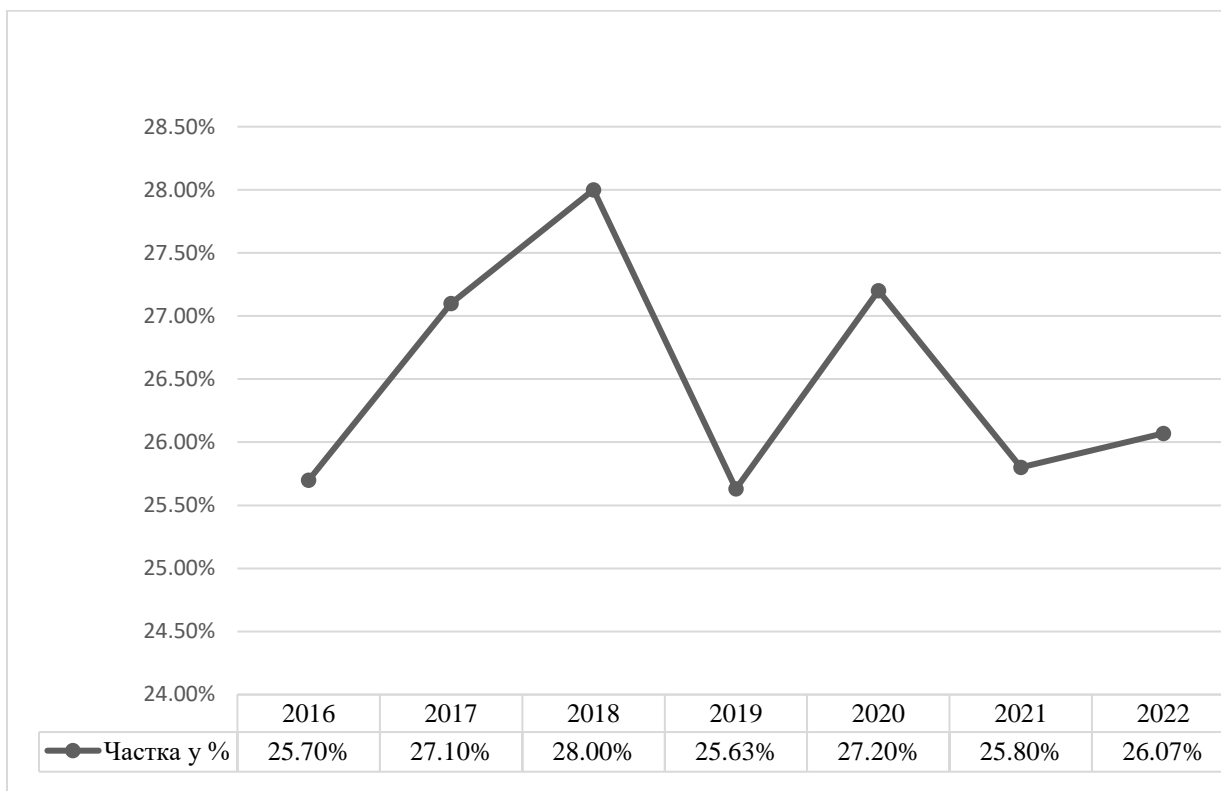

Рис. 2.2 Частка місцевих податків та зборів у місцевих бюджетах України у 2016-2022 рр.

З метою глибшого аналізу та повного розуміння досліджуваної проблематики, проаналізуємо стан місцевих податків та зборів на державному рівні, а саме як змінювалась частка місцевих податків та зборів у зведеному бюджеті України впродовж 2016-2021 р.р. (рис. 2.3).

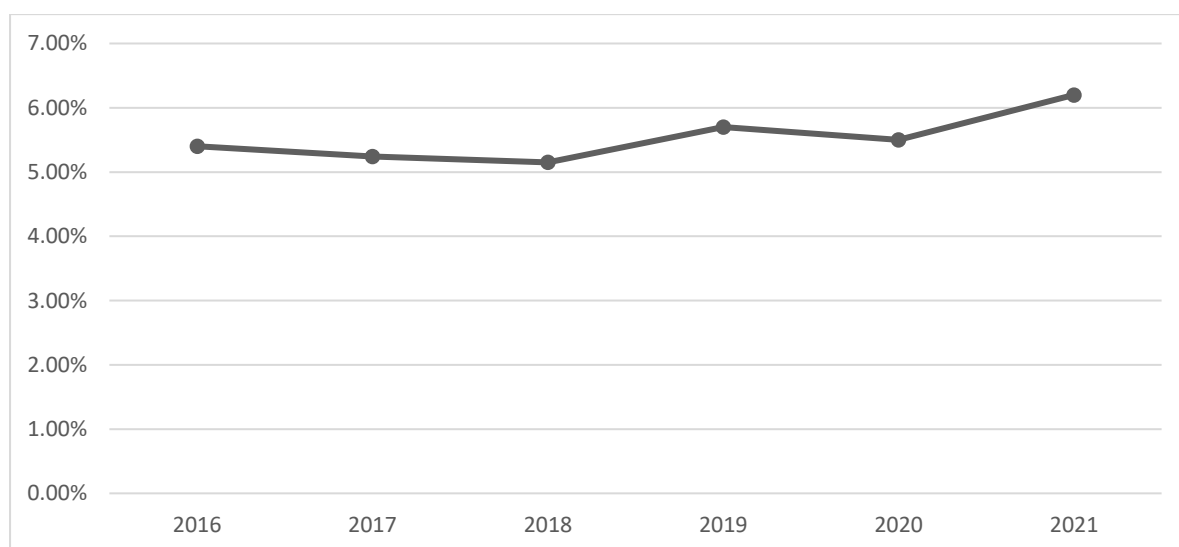

Рис. 2.3 Частка місцевих податків та зборів у зведеному бюджеті України у 2016-2021 рр.

Отже, за період 2016-2021 р.р. питома частка місцевих податків та зборів у зведеному бюджеті України не перевищувала 7%. Це є свідченням того, що залежність загальнодержавного бюджету від суми сплачених місцевих податків та зборів в Україні є доволі низькою. Дана ситуація ще раз підтверджує ключову роль місцевого оподаткування – наповнення місцевих бюджетів та забезпечення належного функціонування системи місцевих фінансів.

Проведемо порівняльний аналіз щодо обсягів ключових надходжень в розрізі державного та місцевих бюджетів. Згідно офіційних даних, у 2022 найбільші за обсягами надходження до державного та місцевих бюджетів були: ПДФО, міжнародні гранти, ПДВ та податок на прибуток (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Інформація щодо надходжень до державного та місцевого бюджетів України
у 2022 році, млрд. грн**

Вид надходжень	Державний бюджет	Місцеві бюджети
Міжнародні гранти	456,3	-
ПДВ з ввезених товарів	253,1	-
ПДВ з вироблених товарів	213,9	-
ПДФО	148,4	272,2
Власні надходження бюджетних установ	202,1	10,2
Податок на прибуток підприємств	117,0	13,5
Субвенції з державного бюджету	-	114,6
Плата за надра	81,0	7,1
Акциз з вироблених товарів	60,7	0,4

Єдиний податок	-	47,2
Податок на майно	-	36,8
Дотації з державного бюджету	-	22,2
Роздрібний акциз	-	10,2

Джерело: [53].

Отже, окрім місцевих податків (єдиний податок та податок на майно), місцеві бюджети у 2022 році отримали значні надходження від ПДФО, акцизу, а також бюджетних трансфертів. Варто також відзначити, що місцеві бюджети отримали більший фінансовий ресурс після завершення процесу децентралізації, що цим самим підвищило фінансову стійкість наших територіальних громад. Громади, де не велися бойові дії, змогли гідно прийняти внутрішньо-переміщених осіб, забезпечити їх належною інфраструктурою та наданням публічних послуг на відповідному рівні. Крім цього, надходження до місцевих бюджетів в громадах, які не постраждали від військової агресії росії, дозволили наповнювати єдиний казначейський рахунок в умовах війни. І навіть з урахуванням значних податкових пільг громади зуміли наповнювати свої бюджети на рівні минулого року і відновити зростання. З іншого боку, саме на плечі громад лягає фінансування значної частини повноважень, як делегованих так і власних. Йдеться про фінансування соціальної сфери (освіта, охорона здоров'я, культура, фізична культура та спорт), суб'єктів господарювання комунальної форми власності тощо. Але на них і спирається міцність місцевих бюджетів, адже за обсягом саме бюджети місцевого самоврядування складають основу стійкості місцевих фінансових ресурсів.

Наведена у табл. 2. 8 динаміка надходжень до місцевих бюджетів різних рівнів ще раз підтверджує ефективність проведеної реформи децентралізації.

Таблиця 2.8

Динаміка доходів до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів за 2019-2022 р.р.

Вид місцевого бюджету	2019	2020	2021	2022
Бюджети ОТГ	21,3	29,3	55,2	247,0
Обласні	37,9	39,1	40,9	53,6
Районні	47,4	50,6	50,9	0,09

Джерело: [1].

Отже, дані наведені в табл. 2.8 наглядно демонструють динаміку надходжень до місцевих бюджетів різних рівнів. Як бачимо, доходи бюджетів ОТГ постійно зростають. При чому, у 2022 році їх розмір зріс в 11 разів. В той же час істотно зменшується розмір доходів районних бюджетів, що пояснюється результатом зміни адміністративно-територіального устрою держави та скороченням районних центрів держави. В результаті чого частину повноважень районів передано об'єднаним територіальним громадам, а разом з ними збільшено фінансування для виконання відповідних функцій.

При цьому, варто зауважити, що внаслідок війни росії проти України втрат зазнали всі бюджети. Найбільші фінансові втрати мали районні бюджети та бюджети об'єднаних територіальних громад. Менший негативний вплив відчули обласні бюджети, оскільки через них проходить перерозподіл коштів державного бюджету, а також виділення міжбюджетних трансфертів. Тобто обласні бюджети значною мірою виконують функції за рахунок субвенцій з державного бюджету. Левову частку в трансфертах займають саме цільові трансферти (субвенції) – 83%. Дотації становлять лише 17%. Це свідчить про значну залежність місцевих бюджетів від цільових трансфертів з державного бюджету та низьку автономність щодо розпоряджання коштами, отриманими з державного бюджету, адже субвенції мають цільовий характер та не дають змоги органам місцевого самоврядування вільно розпоряджатися такими

коштами. Це в свою чергу знижує самостійність місцевих бюджетів.

Від розміру залучених коштів місцевими бюджетами залежить в значній мірі можливість та ефективність фінансування тих програм та заходів, які повинні виконувати органи місцевого самоврядування. Більш детально напрями використання коштів на рівні місцевих бюджетів проаналізуємо в наступному питанні.

2.3 Аналіз видатків місцевих бюджетів

Оцінюючи сучасний стан місцевих бюджетів, окрім аналізу структури та динаміки доходної частини, варто зупинитись на оцінюванні також стану видатків, їх обсягу та джерел фінансування. Згідно зі ст. 64 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» видатки місцевого бюджету формуються відповідно до розмежування видатків між бюджетами, визначеного Бюджетним кодексом України, для виконання повноважень органів місцевого самоврядування [47]. Вони здійснюються із загального та спеціального фондів місцевого бюджету відповідно до вимог зазначеного Кодексу та Закону про Державний бюджет України. У складі витрат спеціального фонду місцевого бюджету виокремлюються витрати бюджету розвитку. Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних зі здійсненням інвестиційної діяльності, інших заходів, пов'язаних із розширенням відтворенням, а також на погашення місцевого боргу. Видатки, здійснювані органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад, їхні розмір і цільове спрямування визначаються відповідними рішеннями про місцевий бюджет.

Видатки місцевих бюджетів України є однією з найважливіших складових їхньої структури. Вони спрямовані на задоволення потреб населення та забезпечення життєдіяльності територіальної громади.

За період 2020-2022 р.р. обсяг видатків місцевих бюджетів України суттєво зріс. Так, у 2020 році він склав 478,1 млрд грн, у 2021 році - 551,2 млрд

грн, а у 2022 році - 729,9 млрд грн. Цей зріст відбувся за рахунок зростання доходів місцевих бюджетів, а також за рахунок додаткових видатків, пов'язаних з воєнним станом.

За структурою видатків місцевих бюджетів України у 2022 році найбільшу частку становили видатки на освіту - 232,3 млрд грн, або 32,1% від загального обсягу видатків. Наступні за величиною видатки були спрямовані на соціальний захист населення - 134,2 млрд грн, або 18,4% від загального обсягу видатків, та на місцеві дороги - 100,9 млрд грн, або 13,9% від загального обсягу видатків. У порівнянні з 2021 роком, у 2022 році відбулися такі зміни у структурі видатків місцевих бюджетів України:

- частка видатків на освіту збільшилася на 2,9 процентних пункти;
- частка видатків на соціальний захист населення зменшилася на 0,2 процентних пункти;
- частка видатків на утримання місцевих доріг збільшилася на 1,5 процентних пункти [53].

Такі зміни у структурі видатків місцевих бюджетів України є закономірними, оскільки освіта та соціальний захист населення є пріоритетними напрямками діяльності місцевих органів влади. Крім того, у 2022 році відбулося збільшення видатків на місцеві дороги, що було пов'язано з необхідністю відновлення дорожньої інфраструктури, яка була пошкоджена внаслідок російської агресії.

У цілому, сучасний стан видаткової частини місцевих бюджетів України є позитивним. Він свідчить про зростання фінансової спроможності місцевих органів влади та їхньої відповідальності за задоволення потреб населення.

Проаналізуємо динаміку та структуру місцевих бюджетів в розрізі окремих напрямів бюджетної класифікації. Для початку розглянемо структуру видатків місцевих бюджетів України за економічною класифікацією (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Аналіз структури видатків місцевих бюджетів за за 2019-2021 р.р.

Показники	2019	2020	2021	Відхилення
Поточні видатки	82,4	79,4	80,0	-2,4
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	31,7	43,2	44,5	+12,8
Використання товарів і послуг	21,2	16,9	16,1	-5,1
Обслуговування боргових зобов'язань	0,1	0,3	0,3	+0,2
Поточні трансферти	13,6	16,7	17,0	+3,4
Соціальне забезпечення	15,7	2,2	2,0	-13,7
Інші поточні видатки	0,1	0,1	0,1	-
Капітальні видатки	17,6	20,6	20,0	+2,4
Придбання основного капіталу	10,5	12,4	11,6	+1,1
Капітальні трансферти	7,2	8,3	8,4	+1,2
Усього	100	100	100	-

Аналізуючи структуру видатків місцевих бюджетів України, можна відстежити соціальну спрямованість бюджетної політики. Значна частина коштів місцевих бюджетів витрачається на поточні видатки, тобто на фінансування споживацьких потреб, які з кожним роком втрачають свою частку на користь капітальних видатків з 82,4 % у 2019 році до 80,0 % у 2021 році.

В частині поточних видатків за 2019-2021 роки найбільша питома вага видатків на оплату праці з нарахуваннями становить від 31,7 % до 44,5 %, поточні

трансферти — від 13,6 до 17,0 %. У поточних видатках майже 3/4 усіх коштів місцевих бюджетів спрямовується на використання товарів і послуг. Частка видатків на соціальні цілі, а саме: соціальний захист і соціальне забезпечення населення, утримання закладів і об'єктів, що належать до соціально-культурної сфери істотно скоротилась за аналізований період з 15,7 % у 2019 р. до 2,0% - у 2021 р.

З початком повномасштабного вторгнення росії на місцеві бюджети лягає достатньо відчутний тягар соціальних видатків, спрямованих на вирішення в складних умовах соціальних конфліктів і проблем, що виникають внаслідок різкого розшарування суспільства, зростання кількості безробітних, необхідності захисту найбільш вразливих верств населення — дітей, одиноких матерів, пенсіонерів, малозабезпечених громадян тощо.

У порівнянні із 2020 р. у 2021 р. мало місце зниження величини капітальних видатків. При чому така негативна динаміка спостерігалась й у 2022 р.

Розглянемо детально склад та структуру видатків місцевих бюджетів за галузевою ознакою (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Структура видатків місцевих бюджетів за функціональною ознакою, %

Показники	2019	2020	2021	Відхилення
Державне управління	6.0	8.2	7.7	+1.7
Освіта	33.0	41.7	43.7	+10.7
Охорона здоров'я	15.9	10.6	5.8	-10.1
Соціальний захист та соціальне забезпечення	18.2	5.0	4.9	-13.7
Культура і мистецтво	2.5	3.0	2.9	+0.4
Фізична культура і спорт	1.2	1.5	1.8	+0.6

Житлово-комунальне господарство	6.1	6.7	10.0	+3.9
Економічна діяльність	14.5	19.7	19.8	+5.4
Інша діяльність	1.1	1.2	1.3	+0.2
Разом видатків	98,5	97,8	97,8	-
Кошти, що передаються до державного бюджету	1,5	2,2	2,2	-

Як показують дані таблиці 2.10 найбільшу питому вагу у видатковій частині місцевих бюджетів за 2019 – 2021 рр. займають соціальні видатки, зокрема, видатки на освіту (33,0 - 43,7%) охорону здоров'я (5,8 - 15,9%), соціальний захист і соціальне забезпечення — від 4,9 до 18,2 %. В той же час, аналізуючи динаміку видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією спостерігаємо суттєве зниження питомої частки видатків на охорону здоров'я, а також соціальний захист та соціальне забезпечення у 2021 році в порівнянні із 2019 р. Крім того у 2021р. в порівнянні із 2019 р. на 5,4% зросли видатки на економічну діяльність, що, безумовно, є позитивним чинником, оскільки засвідчує пріоритетність розвитку регіональної економіки та фінансову підтримку бізнесу за рахунок бюджетних коштів.

Принагідно зазначимо, що не всі місцеві бюджети спроможні задовільнити свої витрати за рахунок власних надходжень. В цьому випадку багатьом органам місцевого самоврядування доводиться залучати міжбюджетні трансферти.

У видатковій частині місцевих бюджетів України у 2020-2022 роках мали місце такі трансферти:

- 1) Реверсна дотація - це кошти, які перераховуються з державного бюджету до місцевих бюджетів для забезпечення виконання ними делегованих повноважень. У 2020 році обсяг реверсної дотації склав 32,9 млрд грн, у 2021 році - 33,2 млрд грн, а у 2022 році - 32,6 млрд грн.

2) Субвенції - це кошти, які перераховуються з державного бюджету до місцевих бюджетів з метою забезпечення реалізації окремих програм та заходів. У 2020 році обсяг субвенцій склав 106,3 млрд грн, у 2021 році - 114,2 млрд грн, а у 2022 році - 78,5 млрд грн.

3) Стипендії - це кошти, які перераховуються з державного бюджету до місцевих бюджетів для виплати стипендій студентам, аспірантам, докторантам та учням професійно-технічних навчальних закладів. У 2020 році обсяг стипендій склав 11,3 млрд грн, у 2021 році - 11,5 млрд грн, а у 2022 році - 11,4 млрд грн.

4) Інші трансферти - це кошти, які перераховуються з державного бюджету до місцевих бюджетів для забезпечення інших видатків, зокрема на фінансування діяльності органів місцевого самоврядування, на ремонт та будівництво об'єктів інфраструктури, на надання соціальних послуг тощо. У 2020 році обсяг інших трансфертів склав 18,1 млрд грн, у 2021 році - 20,8 млрд грн, а у 2022 році - 16,4 млрд грн.

Загалом у 2020 році обсяг трансфертів у видатковій частині місцевих бюджетів України склав 168,7 млрд грн, що становило 28,6% загального обсягу видатків. У 2021 році цей показник збільшився до 169,7 млрд грн (29,2%), а у 2022 році - зменшився до 139,5 млрд грн (26,4%).

Зменшення обсягу трансфертів у 2022 році було пов'язано з початком повномасштабної війни в Україні. У цей період держава зосередила свої зусилля на фінансуванні військових витрат та надання гуманітарної допомоги, що призвело до скорочення обсягів фінансування місцевих бюджетів.

Найбільшу питому вагу у видатковій частині місцевих бюджетів України у 2020-2022 роках займали реверсна дотація та субвенції. Так, у 2020 році ці трансферти становили 80,5% загального обсягу трансфертів, у 2021 році - 82,5%, а у 2022 році - 85,2%.

Реверсна дотація є основним джерелом фінансування місцевих бюджетів. Вона перераховується місцевим бюджетам для забезпечення виконання ними

делегованих повноважень, таких як забезпечення освітньої, соціальної, медичної сфер, а також функціонування органів місцевого самоврядування.

Субвенції перераховуються місцевим бюджетам для реалізації окремих програм та заходів, таких як будівництво та ремонт об'єктів інфраструктури, надання соціальних послуг, розвиток економічної діяльності тощо.

Стипендії перераховуються місцевим бюджетам для виплати стипендій студентам, аспірантам, докторантам та учням професійно-технічних навчальних закладів.

Інші трансферти перераховуються місцевим бюджетам для забезпечення інших видатків, таких як фінансування діяльності органів місцевого самоврядування, на ремонт та будівництво об'єктів інфраструктури, на надання соціальних послуг тощо.

У 2022 році Уряд реалізовував 52 програми державної регіональної підтримки розвитку територій, на які було виділено більше 150 млрд. гривень. Кошти такої підтримки спрямовувалися на різні напрями. Центральні органи виконавчої влади були головними розпорядниками таких коштів і відповідальними виконавцями бюджетних програм, бенефіціарами яких були регіони, зокрема, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Всі ці фінансові ресурси держава спрямовувала на місцевий рівень (рис. 2.4).

На рис. 2.4 наведена інформація щодо фінансової підтримки розвитку громад та розбудову регіональної інфраструктури. Як бачимо, значна кількість державної фінансової підтримки направлена на соціальне забезпечення, розвиток дорожньої та транспортної інфраструктури тощо.

Рис. 2.4 Пріоритетні напрямки державної фінансової підтримки органів місцевого самоврядування в Україні у 2022 році

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

3.1 Вплив воєнного стану на фінансові ресурси місцевих бюджетів

Запровадження воєнного стану в Україні у лютому 2022 року торкнулось усіх сфер діяльності держави, в тому числі й бюджетної системи. Повномасштабне військове вторгнення російської федерації та інтенсивні бойові дії, що тривають в Україні з 24 лютого 2022 року, призвели до жертв серед цивільного населення, переміщення мільйонів людей та масштабних і серйозних руйнувань житлових будинків, підприємств і соціальних закладів, припинення або зменшення обсягів діяльності суб'єктів господарювання, спричинили істотні втрати в сфері економіки, соціального розвитку, фінансів тощо.

В умовах воєнного стану Урядом негайно були вжито першочергові заходи щодо переорієнтування бюджету країни на військові цілі та здійснення найнеобхідніших соціальних, гуманітарних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення та на підтримку внутрішньо переміщених осіб, а також забезпечення роботи критичної інфраструктури. З огляду на дефіцит внутрішніх ресурсів у виснаженій війною економіці значні обсяги зовнішньої допомоги від наших міжнародних партнерів допомогли профінансувати всі пріоритетні видатки вчасно та у повному обсязі: пенсії та соціальні виплати, зарплати медиків та освітян [21].

В умовах військових дій вкрай важливо забезпечити оперативне, належне та безперебійне виконання місцевих бюджетів. З метою забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери на період дії воєнного стану та задоволення життєво важливих потреб жителів територіальної громади центральні органи виконавчої влади, Президент України, Уряд, Верховна Рада України затвердили рішення щодо забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери.

Окупація частини територій України, виїзд частини населення за кордон, зменшення жителів в окремих громадах, передислокація підприємств та бізнесу, пріоритети у надходженні дотацій та позик з державного бюджету до місцевих – все це внесло корективи у формування та використання місцевих бюджетів.

Значна частина територіальних громад, що попали в зону вторгнення, зібрали менше половини доходів від запланованих. Серед тих територіальних громад, які знаходилися поза межами зон бойових дій, дві третини зафіксували зменшення надходжень до бюджетів. Найбільші розбіжності між плановими бюджетами та фактичними виникли через ненадходження великої суми податків, акцизів та земельних податків. Внаслідок чого, перед місцевими органами влади постало питання необхідності продовжувати фінансувати освіту, медицину, комунальні підприємства на місцях. При тому, що надходження зменшилися до 70%. В процесі реалізації запланованих місцевих бюджетів утворилася велика розбіжність між наявними фінансовими ресурсами та фактичними поточними витратами. Отже, перед місцевими органами влади постало завдання, по-перше, зменшити видатки з бюджету, по-друге, отримати з державного фонду необхідну фінансову підтримку. Орієнтовно, половина громад в державі була задіяна в скороченні видатків зі своїх бюджетів. Здебільшого скорочувалися видатки на незахищені статті бюджету. Хоч такі рішення були необхідні на початку військового стану, в перспективі вони могли вкрай негативно відобразитися на соціально-економічній ситуації в країні. Громада, яка не може в повній мірі забезпечити належну оплату праці громадянам, які належать до неї, а також надавати якісні послуги для нормальної життєдіяльності, забезпечувати в належній мірі освітній процес, медичне забезпечення, натомість отримає відтік кадрів, платників податків, і в подальшому, ще більше погіршення умов.

На сьогодні немає жодної галузі в країні, яка б не зазнала втрат від російської агресії як прямих, так і опосередкованих, через порушення логістичних зв'язків, руйнування допоміжної інфраструктури. Більшість промислових підприємств Сходу та Півдня України зазнали масштабних

руйнування виробничих комплексів. За даними Мінагрополітики, підприємства агропромислового комплексу, які до війни забезпечували близько 40 відсотків валютної виручки від експорту товарів, у 2022 році зібрали понад 60 млн тонн зернових та олійних культур, що майже у двічі менше ніж було зібрано у 2021 році (108 млн тонн). За даними Держстату, за підсумком січня – вересня 2022 року майже всі агреговані види промислової діяльності продемонстрували скорочення порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Зокрема, добувна промисловість скоротилась на 27,1 відсотка, переробна промисловість – на 40,3 відсотка (виробництво харчових продуктів – «мінус» 19,4 відсотка, текстильне виробництво – «мінус» 31,5 відсотка, виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення – «мінус» 62,1 відсотка, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – «мінус» 62 відсотка, металургійне виробництво – «мінус» 62,1 відсотка, машинобудування – «мінус» 42,6 відсотка), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря скоротилось на 27,9 відсотка. Військові дії, масова міграція населення, падіння виробництва та економічної активності були основними факторами, які негативно вплинули на діяльність транспортної сфери. Так, за період січень – вересень 2022 року обсяги вантажообігу скоротились на 39,4 відсотка, а пасажирообігу – на 51,4 відсотка порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Як і більшість інших галузей, суттєвих втрат зазнало і будівництво, яке за підсумком січня – вересня 2022 року скоротилось на 65,3 відсотка порівняно із січнем – вереснем 2021 року. Зокрема, будівництво будівель скоротилось на 62,5 відсотка, будівництво інженерних споруд – на 67,6 відсотка. Однієї з небагатьох галузей, яка продемонструвала більш швидке пристосування до нових реалій та умов роботи, є роздрібна торгівля, оборот якої за підсумком січня – вересня 2022 року скоротився лише на 20,1 відсотка порівняно з аналогічним періодом 2021 року[21].

За таких умов багато органів місцевого самоврядування відчували недофінансування. Додаткової фінансової підтримки нині потребує 1/3 територіальних громад України. Проте не всі запити органів самоврядування

вдається профінансувати на 100 %, оскільки зараз фінансова система нашої держави звісно змушена фінансувати першочергові заходи, які пов'язані з підвищення рівня обороноздатності країни [44, с.245-246].

Воєнний стан, який було введено в Україні з 24 лютого 2022 року, призвів до значних змін у фінансуванні місцевих бюджетів. Ці зміни можна розділити на два основні напрями. Перший стосується змін, які призвели до зменшення надходжень. Війна призвела до різкого скорочення надходжень до місцевих бюджетів. Це відбулося за рахунок таких факторів:

- Зниження економічної активності на території, де ведуться бойові дії. Це призвело до зменшення обсягів торгівлі, виробництва та інших видів економічної діяльності, що супроводжується зменшенням сплати податків і зборів.
- Знищення інфраструктури, яка є джерелом надходжень до місцевих бюджетів. Наприклад, унаслідок бойових дій було пошкоджено або знищено багато підприємств, що обкладаються податком на прибуток.
- Переміщення населення. Внаслідок війни багато людей були змушені покинути свої домівки, переїхавши до інших регіонів України або за кордон. Це призвело до зменшення обсягів надходжень від податку на нерухомість, податку на доходи фізичних осіб та інших податків і зборів, які сплачуються фізичними особами.

За даними Державної казначейської служби України, у 2022 році загальні надходження до місцевих бюджетів України склали 76,8 мільярдів гривень, що на 18,7% менше, ніж у 2021 році.

Другий блок змін, зумовлених введенням воєнного стану стосується збільшення видатків. Це відбулося за рахунок таких факторів:

- Фінансування заходів правового режиму воєнного стану. Наприклад, місцеві бюджети фінансують виплату грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам, харчування та лікування військовослужбовців, придбання амуніції та іншого військового майна.

- Фінансування заходів з відбудови інфраструктури, яка була пошкоджена або знищена внаслідок бойових дій.
- Фінансування заходів з надання соціальної підтримки населенню, яке постраждало від війни.

За даними Державної казначейської служби України, у 2022 році загальні видатки місцевих бюджетів України склали 102,4 мільярди гривень, що на 23,4% більше, ніж у 2021 році.

Отже, загалом унаслідок воєнного стану місцеві бюджети України зазнали значних втрат. Загальні надходження до місцевих бюджетів у 2022 році зменшилися на 18,7%, а загальні видатки збільшилися на 23,4%. Це призвело до дефіциту місцевих бюджетів, який у 2022 році склав 25,6 мільярдів гривень.

Для покриття дефіциту місцевих бюджетів уряд України запровадив ряд заходів, зокрема:

- Надання місцевим бюджетам додаткових субвенцій та дотацій з державного бюджету.
- Звільнення місцевих бюджетів від сплати деяких податків і зборів.
- Запровадження нових податків і зборів, які спрямовуються на фінансування місцевих бюджетів.

Ці заходи допомогли частково покрити дефіцит місцевих бюджетів, однак повністю вирішити проблему не змогли. У 2024 році дефіцит місцевих бюджетів, за прогнозами, становитиме близько 20 мільярдів гривень.

В умовах воєнного стану актуальним є зміцнення фінансової спроможності через зовсім інші фінансові та соціально-економічні механізми. Держава створює всі умови для реалізації завдань і функцій громади. Зокрема, після завершення процесу децентралізації об'єднані територіальні громади отримали доступ до різноманітних зовнішніх та внутрішніх джерел фінансування. Важливою ознакою як наявності конкретних фінансових ресурсів для місцевого соціально-економічного розвитку, так і зацікавленості органів місцевого самоврядування в їх застосуванні є їх регулярність, постійність, сталість, довгострокове планування та перспективне використання.

Залежно від способу залучення виділяють такі джерела фінансування місцевого соціально- економічного розвитку: інвестиції, кредити, а також грантові кошти. Усі вони відіграють важливу роль у розвитку ОТГ, плюс у них є як сильні, так і слабкі сторони щодо залучення.

Зокрема, переваги залучення бюджетних ресурсів полягають у їх безоплатності та безповоротності, а також у тому, що додаткове фінансування надходить у вигляді цільових трансфертів із державних бюджетів. У той же час цей тип фінансування має наступні недоліки як обмежений обсяг коштів, а також невідновлюваність оресурсів внутрішнього бюджету (кошти від продажу землі та нерухомості).

Кредитний ресурс надасть можливість ОТГ залучати значні обсяги коштів, які можна буде повертати поетапно протягом тривалого часу, забезпечуючи прискорений розвиток інфраструктури регіону тощо. Водночас їх залучення призводить до збільшення боргового навантаження на місцеві бюджети, зменшення фінансування поточних видатків, ризику зриву реалізації проектів тощо. Інвестиційні ресурси дозволяють розподіляти ризики, витрати та майбутні прибутки між інвестиційними суб'єктами, але також створюють зобов'язання перед інвесторами. У більшості наукових публікацій з питань формування місцевого доходу громади та його розвитку основна увага приділяється бюджетним ресурсам.

Як свідчить дослідження Л. Ю. Субботович, вітчизняна практика фіскальної децентралізації має бюджетні особливості. Це пов'язано з тим, що повна незалежність органів місцевого самоврядування у формуванні джерел доходів і здійсненні видатків є важливою. Водночас, у зв'язку з домінуванням субвенцій у складі міжбюджетних трансфертів, що характеризується специфічними напрямками витрачання коштів та стійкою залежністю, поступовим розширенням бюджетних ресурсів ОТГ виникає потреба ефективної реалізації трансфертної політики [57, с. 45]. Ми підтримуємо позицію, що альтернативні фінансові ресурси у вигляді субсидій, поряд з бюджетними, інвестиційними та кредитними ресурсами, відіграють

вирішальну роль у фінансуванні проектів місцевого соціально-економічного розвитку. Виділені фінансові ресурси у формі грантових коштів сприяють підвищенню фінансової спроможності територіальної громади.

Сьогодні вони виконують допоміжну функцію по відношенню до інших джерел фінансування і є перспективним напрямком фінансування реалізації проектів та завдань розвитку ОТГ.

Важливим в умовах воєнного стану є також соціально-економічний розвиток місцевої громади у формі міжнародної технічної допомоги (проектів) у рамках грантів міжнародних донорських організацій, благодійних пожертвувань, проектів корпоративної соціальної відповідальності. При цьому основними умовами реалізації грантової допомоги є:

- чіткий огляд проблем та потреб розвитку ОТГ;
- пріоритетність фінансування проектів;
- визначення очікуваних результатів та необхідного обсягу фінансування (потреби в ресурсах).

Тому альтернативні джерела мають багато можливостей і є визначальним джерелом фінансування розвитку органів місцевого самоврядування. Адже державна підтримка у вигляді бюджету необхідна для забезпечення початкового об'єднання та основних функцій міста. Випадково саме завдяки альтернативним джерелам у перспективі є можливість покращити інфраструктуру регіону та зміцнити позиції держави в економіці.

Для покращення фінансового стану місцевих бюджетів у майбутньому необхідно буде відновити економічну активність на території України, а також розробити нові механізми фінансування місцевого самоврядування.

3.2 Напрями раціонального використання коштів органами місцевого самоврядування в Україні

Нині, коли в Україні вже майже два роки триває війна, перед органами місцевого самоврядування постає безліч викликів та загроз, які потребують

негайного вирішення та відповідно, виділення певного обсягу фінансових ресурсів. Оскільки, зараз перед нашою державою стоїть пріоритет фінансування обороноздатності та в умовах обмеженості фінансових ресурсів місцеві бюджети змушені вкрай ефективно використовувати бюджетні кошти.

Зупинимось на заходах раціонального використання коштів органами місцевого самоврядування, до яких можуть бути віднесені наступні:

- ✓ обмеження на фінансування капітальних видатків за рахунок коштів загального фонду;
- ✓ проведення систематичного аудиту та контролю за цільовим використанням бюджетних коштів органами місцевого самоврядування;
- ✓ використання позабюджетних джерел фінансування, зокрема всеможливе використання грантових програм;
- ✓ створення нових робочих місць, в тому числі шляхом релокації підприємств;
- ✓ сприяння у створенні нових підприємницьких структур, що дозволить як збільшити обсяги єдиного податку, так і збільшити обсяги національного доходу;
- ✓ задіяння до виробничої діяльності не використовуваних земельних ділянок, комунального майна та господарських споруд;
- ✓ перегляд системи пільг в місцевому оподаткуванні;
- ✓ удосконалення системи міжбюджетних відносин в частині цільових субвенцій;
- ✓ ефективне використання коштів резервного фонду місцевих бюджетів.

З врахуванням Закону України «Про державний бюджет на 2024 рік» для місцевого самоврядування внесено певні зміни:

- вилучено військове ПДФО з дохідної частини місцевих бюджетів на користь дохідної частини державного бюджету;
- прописано особливості формування коштів Державного фонду ліквідації наслідків збройної агресії, спрямований на відбудову інфраструктури

постраждалих регіонів, а також уточнено напрямки використання коштів цього фонду;

- продовжено механізм горизонтального вирівнювання місцевих бюджетів.

Варто зазначити, що механізм горизонтального вирівнювання є формою допомоги місцевим бюджетам з низьким рівнем податкоспроможності. Він передбачає, що місцевий бюджет з рівнем податкоспроможності менше 0,9 від середнього показника отримують від держави додаткові дотації, а місцеві бюджети з рівнем більше 1,1 віддають частину своїх коштів державі. Для коректного застосування такого механізму необхідно врахувати низку параметрів: фактичну чисельність населення, кількість облікованих внутрішньо переміщених осіб, надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховується до обласних бюджетів, надходження податку на прибуток підприємств, що зараховується до обласних бюджетів, надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховується до бюджетів територіальних громад, коригування показників надходжень відповідного податку.

Нині в Україні для розрахунку обсягу міжбюджетних трансфертів використовуються досить складна формула розрахунку, що в значній мірі ускладнює процес їх розрахунків.

З метою розробки пропозицій щодо удосконалення системи горизонтального вирівнювання розглянемо особливості його застосування в провідних європейських державах (табл. 3.1).

Отже, враховуючи практику міжбюджетних відносин за кордоном, робимо висновок, що їх основною функцією є врегулювання обсягів фінансування по відношенню до бюджетів з низьким рівнем фінансового забезпечення.

В основу системи фінансового вирівнювання покладено принцип перерозподілу коштів від більш заможніших муніципалітетів до муніципалітетів, які отримують більший або відповідно менший рівень доходів на душу населення. Окрім того, такий перерозподіл може відбуватися вертикально, тобто від вищих рівнів управління до нижчих, або горизонтально, в межах того самого рівня управління [35].

Таблиця 3.1

Особливості міжбюджетних відносин у провідних європейських державах

Країна	Характерні особливості міжбюджетних відносин
Канада	Використовуються 2 види трансфертів іх федерального бюджету: грошові трансферти та податкові трансферти. Обсяг трансфертів та методика їх встановлюється один раз на 5 років.
Нідерланди	Функціонує Муніципальний фонд, через який здійснюється перерозподіл бюджетних ресурсів держави.
США	Функціонує децентралізовано модель перерозподілу бюджетних ресурсів, в основу якої покладено раціональне поєднання власних надходжень місцевих бюджетів і трансфертних надходжень з бюджетів вищих рівнів.
Швеція	При розрахунку міжбюджетних трансфертів формула вирівнювання коригуються з врахуванням економічних та демографічних показників.
Австралія	Чинна методологія вирівнювання оновлюється щорічно та переглядається кожні п'ять років з метою визначення обмежень щодо витрат.

Необхідність проведення реформи у сфері місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин обумовлена такими проблемами:

- широкий перелік задекларованих державою соціальних зобов'язань;
- нерівномірність темпів соціально-економічного розвитку регіонів;
- недостатній обсяг дохідної частини місцевих бюджетів;
- високий рівень дотаційності місцевих бюджетів.

Крім того, виникає потреба в удосконаленні системи прогнозування доходів та видатків місцевих бюджетів на наступний бюджетний період і розробленні прогнозу середньострокових показників місцевих бюджетів [39, с.48].

Згідно з Концепцією реформування місцевих бюджетів перетворення місцевих бюджетів у ефективний інструмент соціально- економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць шляхом виконання таких основних завдань:

- зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування;
- підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів та децентралізація управління бюджетними коштами;
- удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин;
- запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу;
- підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотриманням бюджетного законодавства;
- забезпечення безперешкодного доступу до інформації про процес формування та виконання місцевих бюджетів.

Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування полягає у посиленні заінтересованості органів місцевого самоврядування, у підвищенні рівня власних доходів шляхом стимулювання збільшення обсягів виробництва, валової доданої вартості, обсягу інвестицій та рівня доходів населення відповідно до інноваційного напрямку економічного розвитку.

Також важливими факторами, які потрібно враховувати, є щорічне збільшення питомої ваги загального фонду місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України на декілька відсоткових пунктів та підвищення рівня самодостатності місцевих бюджетів шляхом удосконалення податкового законодавства відповідно до напрямів реформування податкової системи, зокрема системи місцевих податків і зборів та механізму здійснення

зарахування податку з доходів фізичних осіб. Для підвищення фінансової основи місцевого самоврядування необхідно запровадити оптимальний розподіл податків і зборів (обов'язкових платежів) між державним та місцевими бюджетами, передача окремих джерел доходів місцевим бюджетам (частина податку на прибуток, збір за спеціальне водокористування, плата за видачу ліцензій та інших), а також перерозподіл доходів між місцевими бюджетами та перегляд складу доходів, які враховуються та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (податок з доходів фізичних осіб, плата за землю тощо) [42].

Серед можливих способів залучення громадян є участь в громадських слуханнях щодо формування місцевих бюджетів, подання власних проєктів рішень, контроль відкритості та доступності інформації щодо надходження та використання бюджетних коштів, а особливо контроль того, на що ці кошти витрачаються.

Отже, бюджетна політика, яка хоче досягти успіху, має бути відкритою, прозорою та зрозумілою. Як для органів місцевого самоврядування, так і для громадян, які безпосередньо чи опосередковано беруть участь у формуванні місцевих бюджетів.

Показником якості роботи органів влади є її звітування щодо виконання бюджету. Саме через ці звіти громадяни мають можливість контролювати владу щодо кількості надходжень та витрат з місцевого бюджету на протязі року. Звіт має бути якісним, правдивим, актуальним, зрозумілим, у відкритому доступі.

Не кожна громада досконало вивчала та аналізувала всі наявні джерела доходів та можливості їх збільшення у мирні часи. Під час війни здається, що не до цього. Але від наповнення місцевих бюджетів залежить допомога армії, підтримка населення, ліквідація наслідків вторгнення тощо. Наприклад, зараз держава прийняла ряд програм для підтримки підприємців I-III груп. Проте, якісна комунікація з представниками малого та середнього бізнесу може переконати підприємців сплачувати податки в повному обсязі, якщо це не знищує підприємство. Крім того, суттєвим ресурсом для підвищення фінансової

спроможності можуть бути внутрішньо переміщені особи та залучення суб'єктів господарювання до роботи в громаді.

Беззаперечно, збереження фінансової спроможності громади покладене органи місцевого самоврядування. Якщо громада обрала (або у випадку військової адміністрації призначено) ефективного та активного управлінця – будуть випробувані всі можливі варіанти мобілізації ресурсів. Втім, є декілька інструментів, що варті уваги. По-перше, навички фінансового менеджменту для місцевого самоврядування стають важливішими, ним варто навчати. Наприклад маємо такий факт з опитування: 16% громад, що заявили про понад 30% бюджетного дефіциту, не проводили ані скорочення бюджету, ані зверталися до інших органів влади за фінансовою допомогою. З іншого боку, варто розширювати зовнішнє фінансування. Саме про гранти та кредити від міжнародних партнерів центральна влада говорить як основне джерело покриття дефіциту державного бюджету. У цьому напрямку варто працювати і на місцевому рівні. Громади мають практику співпраці із закордонними громадами під час війни – 51% громад звернулися та отримали гуманітарну допомогу від них. Горизонтальні зв'язки на місцевому рівні важливі – їх варто перетворювати також у плідну співпрацю і між громадами, і з вищими рівнями іноземних урядів та організацій. Для цього потрібне кооперування та сприяння з боку української обласної та центральної влади, так само навчання для членів місцевого самоуправління.

Територіальній громаді необхідно розуміти власну дохідну спроможність та постійно її вдосконалювати. Місцевим органам влади необхідно чітко розуміти власні та делеговані повноваження та фінансовий ресурс на забезпечення цих повноважень, актуалізувати наявну чисельність населення (реєстрація внутрішньо-переміщених осіб (певна частина цих осіб не реєструється), використання даних наявних реєстрів). Потрібно враховувати всі податкові надходження, оскільки є громади, які мають додаткові надходження до бюджету, ще й отримують державні дотації.

Держава з свого боку має можливість підняти нижню межу індексу для

визначення базової дотації для громади, відрахування з громади брати у меншому відсотковому співвідношенні (наразі вона складає 50% від суми, що перевищує індекс 1,1), а також розглянути можливість врахування окремих видатків громад, особливо в умовах воєнного часу (територіальні громади беруть активну участь у фінансовій та матеріальній підтримці безпеки країни, зокрема військових формувань - територіальної оборони, військових частин тощо).

При розрахунку індексу податкоспроможності вилучено м. Київ, що суттєво впливає на зростання обсягу реверсної дотації відповідного місцевого бюджету.

В умовах воєнного стану існує потреба в збільшенні зарахування ПДФО (перерозподілити між рівнями публічного управління на користь громад) або ж виділення фінансової підтримки у вигляді стабілізаційної дотації з огляду на втрату значних надходжень бюджетів деяких громад в умовах воєнного стану.

В цілому, ситуація в умовах війни оптимістична, адже постійно стабілізується. Та потребує змін і часу для врегулювання механізму доходів. Проте ситуація на військовому, економічному та політичному фронті все ще критична, тому потребує рішучих та виважених рішень.

Оцінка доходів місцевих бюджетів після запровадження децентралізації дозволяє визнати останню, як прорив у місцевому самоврядуванні, оскільки місцеві бюджети наростили дохідну базу, оптимізували видаткову частину, що створило умови для набуття повної фінансової самостійності органами місцевого самоврядування та розвитку кожної територіальної громади [51].

Щоб здійснити реформування з метою нарощування доходів місцевих бюджетів потрібно:

- зараховувати у повному обсязі надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів;
- запровадити прозорі процедури щодо отримання коштів на здійснення регіональних інвестиційних програм і проектів за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку та забезпечення контролю за даним процесом з боку територіальної громади;

- посилити контроль за об'єктами нарахування податку на нерухоме майно;
- не допустити відміни певних субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам і тим самим перекладати фінансового тягаря на органи місцевого самоврядування, які не мають адекватних фінансових можливостей;
- створити реальні фінансові стимули щодо об'єднання територіальних громад із метою збільшення фінансової самодостатності регіонів;
- забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів для реалізації програми бюджетної та фінансової децентралізації.

Реальне втілення перелічених заходів уможливить розширення дохідної частини бюджетів, дозволить нейтралізувати негативні тенденції прийнятих законодавчих актів, не допустивши зведення бюджетної децентралізації до вибіркового реформ з міркувань політичної доцільності [58, с. 26].

Для підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів, децентралізації управління бюджетними коштами необхідно:

-чітко розмежувати на законодавчому рівні видатки на виконання делегованих державою і власних повноважень органів місцевого самоврядування;

-конкретизувати видаткові повноваження місцевих бюджетів у галузях бюджетної сфери (окремі видатки на забезпечення функціонування закладів освіти, охорони здоров'я, культури і мистецтва, соціального захисту та здійснення заходів у відповідних сферах);

-перерозподілити видатки між державним та місцевими бюджетами;

-переглянути склад видатків місцевих бюджетів, які враховуються та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів;

- завершити формування бази Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги, для отримання детальної інформації

про таких осіб (у тому числі членів їх сімей, що мають право на пільги), перелік пільг, якими вони користуються чи мають на них право, та розмір пільг.

Однією з основних причин недостатньої ефективності чинної системи міжбюджетних відносин є відсутність чіткого визначення рівня децентралізації фіскальної системи (питомої ваги місцевих бюджетів у зведеному бюджеті, розподілу повноважень щодо фінансування витрат між рівнями влади, розподілу доходів між видами бюджетів), до якого Україна має прийти. Сьогоднішній стан місцевих бюджетів України характеризується зниженням питомої ваги власних доходів місцевих бюджетів у їх загальному обсязі і, як наслідок, – зниження рівня фінансування видатків місцевого самоврядування. Це викликало зростання кількості трансфертів з державного бюджету, що не сприяє стабільному регіональному розвитку територій[23, с.203].

Тому для вдосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин доцільно було б здійснювати через виконання наступних завдань:

- удосконалення методики обчислення видатків місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, у результаті перегляду існуючих і введення нових коригуючих коефіцієнтів з метою врахування особливостей адміністративно-територіальних одиниць та методики обчислення обсягів субвенцій соціального характеру з державного бюджету місцевим бюджетам;

- передбачення у державному бюджеті коштів для місцевих бюджетів на зменшення диференціації у забезпеченні місцевих бюджетів коштами для виконання делегованих повноважень;

- посилення стимулювання органів місцевого самоврядування до нарощування дохідної бази (рис. 3.1.).

Однією з ключових проблем бюджетного планування в Україні є необхідність вдосконалення процесу планування бюджетів усіх рівнів, узгодження цілей економічного й соціального розвитку, виходячи з наявних фінансових ресурсів та розподілу цих ресурсів з урахуванням стратегічних і тактичних цілей державної економічної політики. У зв'язку з нестабільністю

загальноекономічної ситуації період прогнозування об'єктивно скорочений. Тому акцент при визначенні перспектив розвитку місцевих бюджетів слід робити на задачі середньострокового прогнозування. І тому з метою покращення процесу планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу необхідно здійснити ряд заходів, а саме:

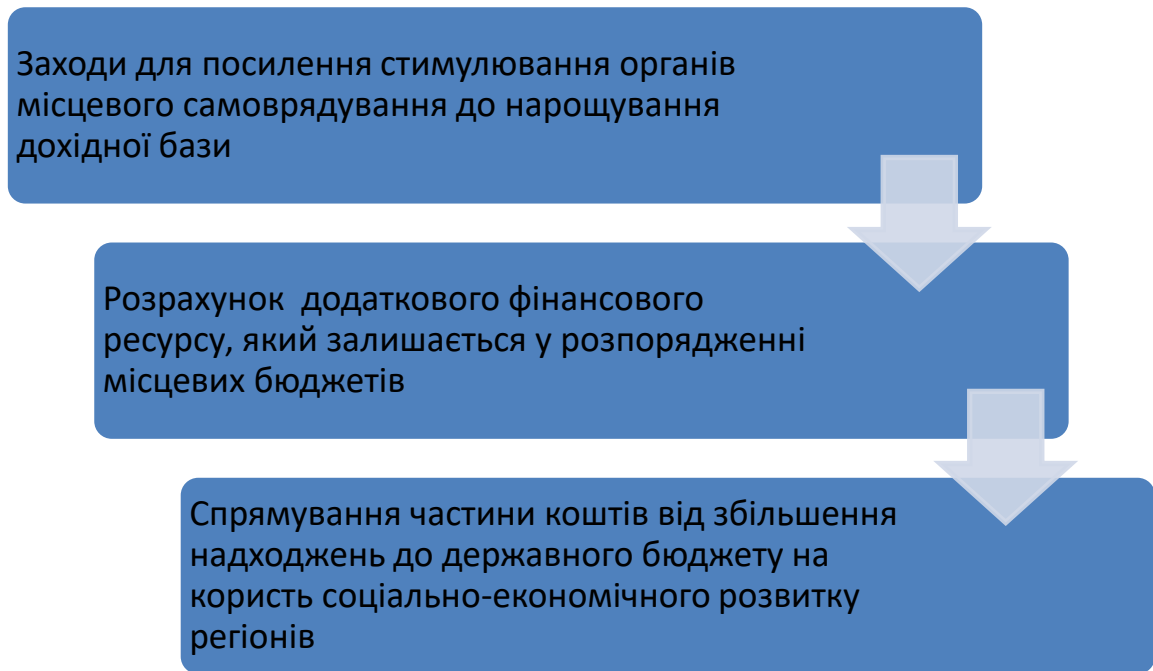

Рис. 3.1. Заходи для посилення стимулювання органів місцевого самоврядування до нарощування дохідної бази

- конкретизувати цілі, завдання, види планування, перелік показників;
- визначити порядок взаємодії всіх учасників процесу середньострокового бюджетного планування;
- забезпечити врахування показників, передбачених програмами соціально-економічного розвитку на середньострокову перспективу, під час середньострокового бюджетного планування;
- урегулювати процедуру врахування показників розвитку місцевих бюджетів на середньострокову перспективу під час підготовки проекту

Державного бюджету України на відповідний рік, проведення моніторингу їх виконання з подальшим коригуванням зазначених показників;

- розробити програмну класифікацію видатків і кредитування місцевих бюджетів;

- скласти типовий перелік бюджетних програм та показників їх виконання органами місцевого самоврядування у частині делегованих повноважень;

- удосконалити процедуру казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Ефективність управління місцевими бюджетами, насамперед, залежить від ефективного функціонування органів місцевого самоврядування. І тому з метою підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотримання бюджетного законодавства важливо провести ряд перетворень, а саме:

- надання органам місцевого самоврядування методичної та консультаційної допомоги з питань реформування місцевих бюджетів;

- удосконалення процедури фінансового контролю за дотриманням бюджетного законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до повноважень, визначених законодавством, забезпеченням економного та ефективного управління бюджетними коштами відповідно до встановлених напрямів їх використання;

- удосконалення порядку фінансової та адміністративної відповідальності за порушення органами місцевого самоврядування вимог бюджетного законодавства;

- запровадження механізму моніторингу та оцінки ефективності здійснення органами місцевого самоврядування їх повноважень, підвищення відповідальності за здійснення таких повноважень;

- розроблення системи моніторингу результатів роботи органів місцевого самоврядування в умовах реформування місцевих бюджетів;

- запровадження системи щорічної рейтингової оцінки результатів роботи органів місцевого самоврядування з управління бюджетними коштами;

- удосконалення процедури здійснення внутрішнього фінансового контролю в бюджетних установах;

- активізація роботи органів місцевого самоврядування, спрямованої на підвищення ефективності використання бюджетних коштів (оптимізація мережі бюджетних установ, застосування дієвих методів економії бюджетних коштів тощо).

Доступ громадськості до точної, всеохоплюючої та своєчасної інформації про бюджет є передумовою забезпечення підзвітності органів влади та ефективного залучення громадськості до бюджетного процесу. Обізнаність громади щодо бюджетних питань можна покращувати, а бюджетну інформацію можна отримувати через засоби масової інформації, громадські заходи та безпосередні контакти громадськості з посадовими особами, випуск спеціальних бюлетенів та листівок, інтернет і т.д. [26, с. 18] .

Для більшості жителів невеликих населених пунктів основним джерелом інформації про діяльність влади є місцеві газети та телебачення. Проте різні види інформації можуть вимагати використання різних каналів. Газети неохоче публікують технічну бюджетну інформацію, оскільки це майже не викликає інтересу громадськості. Місцеві органи влади все частіше застосовують сучасні інформаційні технології для організації зв'язку з громадськістю та одержання зворотної реакції. Через низький рівень організації доступу і загальний брак досвіду було б передчасним покладатися на інтернет як на ефективний механізм громадської участі - це скоріше новий механізм розповсюдження інформації, яким здебільшого користується молодь.

Відкриття бюджету для громадського розуміння та обговорення можливе за умови, якщо місцеві органи влади зроблять доступними наступні документи, що стосуються бюджету:

- бюджетна пропозиція органу виконавчої влади, де відображено параметри як видатків, так і доходів;

- звіти про виконання бюджету станом і на середину року та звіти про моніторинг;

- бюджетні звіти на кінець року та аналітичні доповіді, де дано оцінку виконання бюджету за рік та його динаміку;
- аудиторські звіти;
- інформацію для громадськості та законодавчої влади, яка дозволяє краще зрозуміти бюджет (наприклад, випуск коротких оглядів бюджету, або демонстрація зв'язку бюджету з політичними цілями та визначеними показниками результативності);
- багаторічні механізми планування (багаторічні плани, бюджет на декілька років і т.п.).

Крім того, прозорість і підзвітність бюджету виявляється неповною, якщо вона не включає в себе прозорість державних установ та підприємств, які отримують кошти з бюджету. Прозорість підвищуватиметься завдяки публікації протягом року бюджетної інформації в ЗМІ, гласності прийняття бюджетних рішень та розширення кола учасників, залучених до бюджетних процесів [65,с.366].

Ефективне використання коштів органами місцевого самоврядування є важливим фактором забезпечення соціально-економічного розвитку територій, підвищення рівня життя населення та якості надання послуг. Цей процес має бути спрямований на досягнення конкретних результатів, а не лише на витрачання коштів.

Основні напрями ефективного використання коштів органами місцевого самоврядування можна поділити на три групи.

Перша група включає заходи, спрямовані на покращення ефективності формування бюджетних доходів. Цей напрям передбачає розробку та впровадження ефективних механізмів мобілізації власних доходів місцевих бюджетів, а також залучення додаткових джерел фінансування.

Друга група заходів направлена на оптимізацію видаткової частини місцевих бюджетів. Цей напрям передбачає визначення пріоритетних напрямів видатків, ефективне використання бюджетних коштів, а також запобігання їх непродуктивним витратам.

Заходи третьої групи направлені на удосконалення системи контролю та оцінки ефективності використання коштів. Цей напрям передбачає забезпечення прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування в частині використання бюджетних коштів, а також проведення оцінки ефективності їх використання.

Покращення ефективності формування бюджетних доходів. Важливим напрямом підвищення ефективності використання коштів органами місцевого самоврядування є покращення ефективності формування бюджетних доходів. Цей напрям передбачає розробку та впровадження ефективних механізмів мобілізації власних доходів місцевих бюджетів, а також залучення додаткових джерел фінансування.

Зокрема, для покращення ефективності формування бюджетних доходів необхідно:

- 1) Розширити базу оподаткування місцевих податків і зборів. Це може бути досягнуто шляхом введення нових податків і зборів, а також підвищення ставок існуючих.
- 2) Удосконалити систему адміністрування місцевих податків і зборів. Це може бути досягнуто шляхом автоматизації процесів адміністрування, а також підвищення рівня кваліфікації працівників податкових органів.
- 3) Розробити механізми залучення додаткових джерел фінансування. Це може бути досягнуто шляхом залучення кредитів, грантів, інвестицій та інших джерел.

Оптимізація видаткової частини місцевих бюджетів. Оптимізація видаткової частини місцевих бюджетів є важливим напрямом підвищення ефективності використання коштів органами місцевого самоврядування. Цей напрям передбачає визначення пріоритетних напрямів видатків, ефективне використання бюджетних коштів, а також запобігання їх непродуктивним витратам.

Зокрема, для оптимізації видаткової частини місцевих бюджетів необхідно:

- 1) Визначити пріоритетні напрями видатків. Це може бути досягнуто шляхом проведення аналізу потреб територіальної громади та визначення найбільш важливих завдань, які необхідно вирішити за рахунок бюджетних коштів.
- 2) Запровадити заходи щодо підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Це може бути досягнуто шляхом впровадження нових технологій, оптимізації організаційної структури, а також підвищення кваліфікації працівників бюджетних установ.
- 3) Запровадити механізми запобігання непродуктивним витратам. Це може бути досягнуто шляхом проведення аудиту бюджетних витрат, а також розробки та впровадження заходів щодо запобігання розкраданням та корупції.

Удосконалення системи контролю та оцінки ефективності використання коштів є важливим напрямом підвищення ефективності використання коштів органами місцевого самоврядування. Цей напрям передбачає забезпечення прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування в частині використання бюджетних коштів, а також проведення оцінки ефективності їх використання.

Зокрема, для удосконалення системи контролю та оцінки ефективності використання коштів необхідно:

- 1) Забезпечити прозорість та підзвітність органів місцевого самоврядування в частині використання бюджетних коштів. Це може бути досягнуто шляхом відкритого доступу до інформації про бюджетні витрати, а також проведення громадських обговорень проектів бюджетів та звітів про їх виконання.
- 2) Провести оцінку ефективності використання коштів. Це може бути досягнуто шляхом розробки та впровадження методів оцінки ефективності бюджетних витрат, а також проведення регулярних оцінок.

Запровадження зазначених напрямів підвищення ефективності використання коштів органами місцевого самоврядування сприятиме забезпеченню соціально-економічного розвитку територій, підвищенню рівня життя населення та якості надання послуг.

Особливо важливим є покращення ефективності формування бюджетних

доходів. Цей напрям є основою для забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування та можливості виконання ними своїх повноважень.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні та практичні засади функціонування місцевих бюджетів як складової системи місцевих фінансів, а зокрема формування та використання коштів місцевих бюджетів.

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки та узагальнення:

1. Місцеві бюджети – це економічні відносини, які виникають між органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами стосовно формування, розподілу та використання фондів грошових коштів, які перебувають у розпорядженні місцевих органів влади та спрямовані на ефективне виконання, покладених на них функцій. В той же час місцеві бюджети є окремою ланкою сфери «державні фінанси», цим самим забезпечуючи функціонування фінансової системи держави.

2. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у перерозподілі національного доходу на регіональному рівні. За останніх 5 років частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті нашої держави зросла на 10%. Нині за рахунок коштів місцевих бюджетів фінансується лівова частка витрат на соціальну сферу, житлово-комунальне господарство, соціальний захист та соціальне забезпечення незахищених верств населення.

3. Місцеві бюджети в Україні є недостатньо фінансово самостійними. Частка місцевих бюджетів у загальному обсязі державного бюджету України становить лише близько 30%. Це означає, що місцеві органи влади значною мірою залежать від трансфертів з державного бюджету, які не завжди відповідають їхнім реальним потребам.

4. Структура доходів місцевих бюджетів є непропорційною. Основу доходів місцевих бюджетів складають неподаткові надходження, зокрема, доходи від комунального майна. Податкові надходження, які є більш стабільними та забезпечують більший фінансовий контроль за місцевими органами влади, мають незначну частку.

Місцеві бюджети не завжди достатньо ефективні. Часто вони витрачаються на неперспективні проекти, а також на погашення боргів. Необхідно вдосконалити систему управління місцевими бюджетами, щоб забезпечити їх ефективне використання на задоволення потреб населення.

5. Категорія «місцеві бюджети» відображає обумовлену адміністративно-територіальним поділом і устроєм бюджетної системи держави сферу економічних відносин, які ідентифікуються у процесі формування, розподілу, перерозподілу та використання централізованих грошових коштів, що акумулюються в місцевих органах влади і, переважно, призначені для соціально-економічного розвитку конкретних регіонів країни та підвищення добробуту населення.

6. Станом на 01.01.2022 року в Україні нараховувалось 1952 місцевих бюджети. Найбільшу питому частку (75,2 %) в структурі місцевих бюджетів займають бюджети об'єднаних територіальних громад. Дещо нижчою є частка обласних та районних бюджетів. Окрім того, за останні роки суттєво скоротилась кількість районних бюджетів в Україні, через проведення адміністративно-територіальної реформи. Нині більшість функцій, а отже й фінансових ресурсів, передано об'єднаним територіальним громадам.

7. Структура місцевих бюджетів включає дохідну та видаткову частини. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних джерел та закріплених загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів, згідно до чинного законодавства (Конституції, Бюджетного та Податкового кодексів та деяких інших Законів України). У доходній частині місцевого бюджету окремо виділяються доходи, необхідні для виконання власних повноважень, і доходи, необхідні для виконання делегованих законом повноважень органів виконавчої влади.

8. Аналізуючи показники виконання дохідної частини місцевих бюджетів України протягом 2019-2021 років можна прослідкувати тенденцію до щорічного збільшення дохідної частини місцевих бюджетів. При чому

найбільшу питому частку в структурі дохідної частини місцевих бюджетів займають податкові надходження, а також міжбюджетні трансферти. Серед ключових податкоутворюючих показників місцевих бюджетів слід виокремити ПДФО, єдиний податок, а також акцизний податок.

9. Оцінка наповнення місцевих бюджетів в регіональному розрізі суттєво відрізняється за окремими населеними пунктами. Так, за показником середнього рівня доходів на одного мешканця лідирують центральні області нашої держави (Київська, Полтавська, Дніпропетровська). В цих областях даний показник за 2022 рік перевищує 10000 грн.

10. Результати аналізу видаткової частини місцевих бюджетів в Україні показали, що впродовж 2019 – 2021 рр. найбільшу питому вагу у видатковій частині місцевих бюджетів займали соціальні видатки, зокрема, видатки на освіту (33,0 - 43,7%) охорону здоров'я (5,8 - 15,9%), соціальний захист і соціальне забезпечення — від 4,9 до 18,2 %. Крім того, за підсумками 2022 року структура видатків місцевих бюджетів зазнала певних змін, зумовлених ввведенням воєнного стану в країні та необхідністю суттєвого зменшення капітальних видатків.

11. В умовах воєнного стану та обмеженості фінансових ресурсів перед органами місцевого самоврядування постає питання пошуку додаткових джерел фінансування у вигляді грантових коштів, фінансових ресурсів міжнародних організацій та установ, а також збільшення дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок створення сприятливих умов для розвитку бізнесу в населених пунктах.

12. Місцеві бюджети в Україні мають значний потенціал для зростання. Це пов'язано з необхідністю проведення заходів, спрямованих на активізацію економічної діяльності в регіонах, а також реформування місцевого самоврядування.

Практичне дослідження процесу формування дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів довело, що на сьогоднішній день, після завершення

процесу децентралізації, місцеві органи влади мають більші повноваження в частині формування, розподілу та використання коштів місцевих бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16638>
2. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси. Навчальний посібник / за заг. ред. Клапківа Ю, 2020. 286 с.
3. Барановська Н.І. Зарубіжний досвід формування податкових надходжень місцевих бюджетів. *Економіка та митно-правові відносини*. 2018. № 8. С. 32-39.
4. Барулін С. В. Спеціальні податкові режими: теоретичні та організаційні засади: ІНФРА, 2015. 205 с.
5. Бердар О.С. Фінанси: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 296 с.
6. Богдан Т.П. Стабілізаційна бюджетно-податкова політика та особливості її застосування в Україні. *Фінанси України*. 2017. №7. С. 3-16.
7. Бойко О. Я. Теоретичні підходи та методи формування сучасної податкової системи. *Теорія та практика державного управління*. 2017. Вип. 3. С. 101-108.
8. Бондаренко Д. П. Місцеві податки та збори в податковому праві України: теоретичні та порівняльні аспекти. URL: http://elkniga.info/book_373_glava_5_M%D0%86S%D0%A1EV%D0%86_PODATKI_TA_ZBORI_U_.html
9. Брязкало А.Є. Теоретичні аспекти сутності місцевих бюджетів в Україні. *Вісник ЧТЕІ. Економічні науки*. Випуск III(51). 2013. 352с.
10. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 21.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 12.08.2023 р.)
11. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник, 2017. 608 с.
12. Валовий внутрішній продукт України [е-ресурси]. URL:<http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>
13. Вікторчук М.В. Адміністративно-правове регулювання місцевих податків і зборів в Україні в умовах євроінтеграції. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/11856>

14. Вдовічен В., Бабін І. Правова природа податкових повноважень органів місцевого самоврядування. Підприємництво, господарство і право: автореф. дис. канд. юрид. наук, доцента кафедри публічного права; Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2021. 5 с.
15. Волок Н. М. Як удосконалити механізм наповнення дохідної частини місцевого бюджету України в умовах економічної кризи. *Бізнес інформ.* 2014. № 6. С. 55–56.
16. Ганущак Ю. І. G19 Місцевий бюджет. Київ: Правовий статус, 2013. – 48 с.
17. Гнип І. П. Перспективи розвитку системи місцевих податків і зборів в Україні. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=344>.
18. Доходи та видатки місцевих бюджетів у 2021 році. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/126-struktura-mstsevih-byudjetv-u-2021-rots>
19. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація та практична реалізація бюджетних принципів в Україні: моногр./ В. Г. Дем'янишин – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с., С. 412.
20. Ємельянов В. М. Окремі питання наповнення місцевого бюджету України оподаткуванням суб'єктів господарювання. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Адміністрація 2015. Том 239, Випуск 237. - С. 57-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2014_239_237_12
21. Зубенко В.В. Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: навчальний посібник. Київ, 2015. – 120 с.
22. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022 рік. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538
23. Клименко, О. М. Сучасний стан дохідної складової місцевого бюджету України. *Економіка та держава.* 2016. № 11. С.61-64.
24. Ковалевич Д. А. Місцеві бюджети та їх роль у територіальному розвитку. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2014. Вип. 2. С. 198-203.
25. Козинець І. Г. Особливості правового регулювання місцевих податків і

зборів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 213-216.

26. Кміть В.М. Оцінка механізму адміністрування та регулювання місцевих податків та зборів в Україні. Мукачівський державний університет. Випуск 15. 2018. С. 67-68.

27. Кульчицький М. І. Місцеві фінанси: Практикум: Навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 302 с.

28. Ливдар М. В. Аналітична оцінка місцевого бюджету. *Ефективність державного управління*. 2014. Випуск 38. С. 519-528.

29. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія /Л.В. Лисяк. Київ: ДННУАФУ, 2019. 600 с.

30. Лободіна З. М. Вплив місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток регіонів в контексті бюджетної реформи. *Інноваційна економіка*. 2012. № 9 (35). С. 124-128.

31. Лук'яненко І., Сидорович М. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики: монографія. Київ, НУКМА. 2016. 229 с.

32. Маршук Л. М. Децентралізація влади та формування місцевих бюджетів в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 5. С. 103-106.

33. Методи формування доходів бюджету. URL: <http://www.finalearn.com/lifers-896-1.html>

34. Місцеві фінанси: підручник. За редакцією О.П. Кириленко. - Київ: «Знання». -2006. 667 с.

35. Мінфін. Український портал про фінанси і інвестиції. URL:<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2022/> (дата звернення: 09.08.2023)

36. Монетарна теорія: Підручники / Юхименко П. І., Федосов В. М., Лазебник Л. Л. та ін. За заг. ред. В.М.Федосова, С.І. Юрій. – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 576с.

37. Музика-Стефанчук О.А. Фінансово-правова основа місцевого самоврядування в зарубіжних країнах: навчальний посібник. Київ: Правова єдність, 2014. С.33-37.

38. Надал С. Доходи місцевих бюджетів в умовах децентралізації України. *Збірник наукових праць Тернопільського державного економічного університету*. 2016. Випуск 2. С. 102-112.
39. Ніколаєва О. М. Місцеві фінанси: Навч. посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 354 с.
40. Нечай А. Реформування бюджетної сфери в Україні: можливості та перспективи. *Право України*. 2015 №7. С 45-48.
41. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: www.treasury.gov.ua
42. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
43. Правдюк М.В. Місцеве оподаткування в умовах децентралізації: нормативно-правове регулювання. URL: 10.24412/2520-6990-2021-1299-50-56
44. Приймак В. Вплив воєнного стану на фінансування місцевих бюджетів. Співдружність наук: архітектура, економіка, право : матеріали XI Всеукраїнського студентського наукового симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 16 листопада 2023 року). Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2023. 371 с.
45. Проблемні аспекти виконання видаткової частини бюджету в умовах воєнного стану URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-rozshiriv-perelik-prioritetnih-vidatkivbyudzhetiv-v-umovah-voyennogo-stanu>
46. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: закон України від 23.03.2000 № 1602-III. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1602-14> (дата звернення: 25.07.2023)
47. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: Постанова КМУ №590 від 09 черв. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-p#Text> (дата звернення: 17.08.2023)

48. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 24 від 16.12.2021
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.07.2023)
49. Раделицький Ю. О. Місцеві бюджети в умовах децентралізації: теоретичні аспекти. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20185\(133\)/sep20185\(133\)_147_RadelytskyuYuO,KvasniyOR.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20185(133)/sep20185(133)_147_RadelytskyuYuO,KvasniyOR.pdf)
50. Рева Т.М. Місцеві фінанси. Навчальний посібник./ Т.М. Рева, К.Ф. Ковальчук, Н.В. Кучкова. Київ: Центр учбової літератури, 2014. С.44-48.
51. Річний звіт Міністерства фінансів України про виконання місцевого бюджету України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
52. Річний звіт Державного казначейства України про виконання державного та місцевих бюджетів України. URL: <http://www.treasury.gov.ua>.
53. Румянцева Г. І. Підходи та заходи щодо зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів. *Практичні проблеми розвитку регіональної економіки*. 2017. Випуск 8(2). С. 43-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2012_8%282%29_9
54. Статистичний збірник «Бюджет України 2021». Київ. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
55. Семенова О. Ю. Організаційно-правове забезпечення міжбюджетних відносин в Україні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2014. № 4. С. 229-234.
56. Слухай С.В. Зарубіжний досвід організації місцевих фінансів. *Фінанси України*. 2016. №7. С.55-60.
57. Субботович Л.Ю. Децентралізація бюджету та фінансове зміцнення органів місцевого самоврядування. *Вісник Київського державного університету імені Т. Шевченка*. 2019. № 13. С.44-46.
58. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 560с.
59. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: *Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції*. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2016 338с.

60. Українські мігранти підіймають економіку Європи. Що буде з Україною без них? Економічна правда. 2023.URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/> (дата звернення: 10.01.2023).
61. Цимбалюк І.О., Підцерковний Б.В. Роль податків у забезпеченні фінансової автономії органів місцевого самоврядування. *Вісник Запорізького національного університету*. № 2(22), 2014. с. 179-187.
62. Чугунов І.Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку / І. Я. Чугунов, Львів ЛНУ, 2014. С. 365-367.
63. Чугунов І.Я. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни. *Економічний вісник Київського торгово-економічного університету*. 2016. № 28/1. С. 217–226.
64. Фролова Т. О., Лук'яненко Л. І., Отченаш К. Г. Фінансовий ресурс розвитку національної економіки: формування та пріоритетні напрями використання. *Міжнародна економічна політика*. 2016. № 2 (25). с. 126-155
65. Шмигаль: ВВП України в 2022 році впаде не менше ніж на 35%. Finbalance. Веб-сайт. URL: <https://finbalance.com.ua/news/shmihal-vvp-ukrani-v-2022-rotsi-vpade-ne-menshe-nizh-na-35>
66. Шумейко В. С. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія / В. С. Шумейко, Харків: ХНУ, 2014.- С.134-142.
67. Юрій С. М. Податкова система України: становлення та розвиток. *Вісник Чернівецький торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 3. С. 286-292.
68. Юшко С.В. Організація міжбюджетних відносин в Україні: стан, проблеми і перспективи. *Фінанси України*. 2015. №1. С.5-10.
69. Юхименко І. І. Монетаризм: теорія і практика / Юхименко І.І. Київ: Кондор, 2015 – С. 210-116.
70. Януль І. Є. Бюджетний процес в Україні та напрями його вдосконалення. *Фінанси України*. 2016. №9. С. 95-99.

71. Financial and economic analysis office in the VRU. Бюджетна система: тенденції розвитку. URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/2019-07-08-budget_book.pdf (дата звернення: 16.10.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

НОРМАТИВИ ЗАРАХУВАННЯ ДОХОДІВ ДО МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

ДОХОДІВ	Перелік платежів	Бюджет міста Києва	Обласні бюджети	Бюджети міст обласного значення	Бюджети ОТГ	Районні бюджети	Бюджети міст районного значення	Селищні та сільські бюджети
ЗАГАЛЬНИЙ ФОНД								
ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ПОДАТКИ ТА ЗБОРИ								
00	Податок та збір на доходи фізичних осіб	40%	15%	60%	60%	60%	-	-
00	Податок на прибуток (крім податку на прибуток підприємств державної та комунальної власності)	10%	10%	-	-	-	-	-
02	Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
01	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування	50%	50%	-	-	-	-	-
02	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (крім рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування)	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
01	Рентна плата за спеціальне використання води (крім рентної плати за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення)	50%	50%	-	-	-	-	-
02	Рентна плата за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
01	Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення	25%	25%	-	-	-	-	-
02	Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин місцевого значення	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
00	Плата за використання інших природних ресурсів	100%	100%	-	-	-	-	-
00	Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
09, 09	Частина акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального	13.44%	-	13.44%	13.44%	-	13.44%	13.44%
МІСЦЕВІ ПОДАТКИ ТА ЗБОРИ								
00	Податок на майно							
	податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
	плата за землю	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
	транспортний податок	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
00	Єдиний податок	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
00	Збір за місця для паркування транспортних засобів	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
00	Туристичний збір	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
НЕПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ								
03	Частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до бюджету	згідно з рішенням відповідної місцевої ради						
00	Плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
01, 05	Адміністративні штрафи та інші санкції	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
02	Плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються виконавчими органами місцевих рад і місцевими органами виконавчої влади	-	100%	100%	100%	100%	100%	100%
03	Адміністративний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань	100%	-	100%	100%	100%	100%	100%
05	Плата за ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів	100%	100%	-	-	-	-	-

Код	Перелік платежів	Бюджет міста Києва	Обласні бюджети	Бюджети міст обласного значення	Бюджети ОТГ	Районні бюджети	Бюджети міст районного значення	Селищі та сільські бюджети
7	Плата за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольними напоями та тютюновими виробами	100%	100%	-	-	-	-	-
9	Плата за державну реєстрацію (крім реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців)	100%	100%	-	-	-	-	-
0	Плата за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами	100%	100%	-	-	-	-	-
1	Плата за ліцензії на право роздрібною торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами	100%	100%	-	-	-	-	-
8	Плата за ліцензії та сертифікати, що сплачується ліцензіатами за місцем здійснення діяльності	100%	100%	-	-	-	-	-
5	Плата за надання інших адміністративних послуг	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
3, 9	Адміністративний збір за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень	100%	-	100%	100%	100%	100%	100%
4	Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності	згідно з рішенням відповідної місцевої ради						
0	Державне мито	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
0	Орендна плата за водні об'єкти (їх частини), що надаються в користування на умовах оренди	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
3, 15	Інші надходження	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
ДОХОДИ ВІД ОПЕРАЦІЙ З КАПІТАЛОМ								
2	Кошти від реалізації безхазяйного майна	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
0	Надходження коштів від Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння (золото, платина, дорогоцінне каміння / срібло)	80% / 50%						
СПЕЦІАЛЬНИЙ ФОНД								
10	Екологічний податок	80%	55%	25%	25%	-	25%	25%
10	Надходження коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва	100%	25%	75%	75%	15%	60%	60%
1	Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності	70%	20%	50%	50%	-	50%	50%
13	Відсотки за користування державним пільговим кредитом, наданим індивідуальним сільським забудовникам	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
19	Відсотки за користування довгостроковим кредитом, що надається з місцевих бюджетів молодим сім'ям та одиноком молодим громадянам на будівництво та придбання житла	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
12	Концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності (які мають цільове спрямування згідно із законом)	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
10	Власні надходження бюджетних установ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
10	Цільові фонди, утворені органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
БЮДЖЕТ РОЗВИТКУ								
18	Дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є майно комунальної власності	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
00	Кошти пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту	100%	-	100%	100%	-	100%	100%
00	Кошти від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
00	Кошти від продажу землі несільськогосподарського призначення що перебувають у державній власності	90%	-	90%	90%	-	90%	90%
00	Кошти від продажу землі несільськогосподарського призначення що перебувають у комунальній власності	100%	-	100%	100%	-	100%	100%

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»
Кафедра управління та адміністрування
ВІДГУК

на кваліфікаційну роботу
за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування» на
здобуття освітнього ступеня магістр
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Приймака Владислава Васильовича

на тему «Формування та використання коштів місцевих бюджетів»

Актуальність теми: Місцеві бюджети відіграють ключову роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку. Проте основне питання, що постає перед органами місцевого самоврядування в сучасних умовах – це формування стійкої фінансової бази для забезпечення, покладених на них функцій щодо задоволення потреб суспільства благами. Вирішення зазначеного питання можливо лише за умов утворення ефективної системи управління фінансовими ресурсами. Зазначене актуалізує потребу концентрації зусиль на вирішенні існуючих проблем, які пов'язані із впровадженням бюджетної децентралізації в систему управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування.

Самостійні розробки і пропозиції автора: Оцінка змісту та структури роботи дає можливість стверджувати, що поставлена мета та завдання дослідження реалізовані. Текстовий виклад кваліфікаційної роботи відображає високий фаховий рівень підготовки випускника, його орієнтацію в сучасних проблемах фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Важливими під час дослідження є результати проведеного аналізу доходів та видатків місцевих бюджетів.

Практичне значення роботи: Проведені магістрантом дослідження щодо аналізу формування та використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування в другому розділі кваліфікаційної роботи відображають вміння випускника використовувати здобуті теоретичні знання на практиці. Важливість пропонованої до захисту роботи полягає також в тому, що автором запропоновано ряд заходів, які позитивно впливатимуть на

покращення управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування.

Поряд з позитивними сторонами необхідно зробити наступне **зауваження:** оцінюючи в цілому позитивно пропоновану до захисту роботу слід звернути увагу на ряд дискусійних моментів. Зокрема, студентом при проведенні аналізу доцільно було б оцінити оптимальність сформованої структури доходів бюджету та її вплив на показники соціально-економічного розвитку.

Загальний висновок: В цілому робота Приймака Владислава Васильовича є завершеним дослідженням, відповідає вимогам, які ставляться до виконання кваліфікаційних робіт, має практичну цінність та заслуговує позитивної оцінки.

Пропоную допустити кваліфікаційну роботу до захисту, а її автору присвоїти освітній ступінь «магістр» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування».

Науковий керівник:

професор кафедри управління та адміністрування

к.е.н., доц. Тимоць М.В.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу на здобуття освітнього ступеня «магістр»
за спеціальністю «Фінанси, банківська, справа та страхування»
Приймака Владислава Васильовича
на тему: «Формування та використання коштів місцевих бюджетів»

Актуальність теми дослідження: Внаслідок розмежування повноважень органів державної та місцевої влади суттєво актуалізувалася проблема формування та використання коштів місцевих бюджетів. Доходи бюджету виступають не лише джерелом фінансових ресурсів держави, а й тим індикатором, за допомогою якого можна оцінити ефективність управління бюджетним процесом. Виходячи з цього тема кваліфікаційної роботи Приймака Владислава Васильовича є надзвичайно важливою та актуальною.

Наявність самостійних розробок автора: Оцінка змісту та структури роботи дає можливість стверджувати, що поставлена мета та завдання дослідження реалізовані. Текстовий виклад кваліфікаційної роботи відображає фаховий рівень підготовки випускника, його орієнтацію в сучасних проблемах управління бюджетним процесом на місцевому рівні.

Практична цінність розроблених питань: Проведені студентом дослідження щодо аналізу динаміки та структури доходів бюджету в другому розділі кваліфікаційної роботи відображають вміння випускника використовувати здобуті теоретичні знання на практиці. Заслужують на увагу також розглянуті в роботі проблемні аспекти функціонування місцевих бюджетів в умовах воєнного стану.

Загальний висновок: В цілому кваліфікаційна робота Приймака Владислава Васильовича є завершеним дослідженням, відповідає вимогам, які ставляться до виконання робіт такого рівня, має практичну цінність та заслуговує відмінної оцінки.

Рецензент:

Начальник Управління Державної
Казначейської служби в
м. Івано-Франківську

Галина СИМАНЧУК

метадані

Заголовок

Формування та використання коштів місцевих бюджетів

Автор

Науковий керівник / Експерт

Приймак В.(**кандидат економічних наук Мирослава Тимоць**

підрозділ

King Danylo University

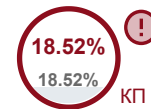
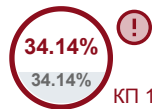
Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		13
Інтервали		13
Мікропробіли		79
Білі знаки		14
Парафрази (SmartMarks)		168

Обсяг знайдених подібностей

Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

15936

Кількість слів

127184

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE_%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD_%D0%94%D0%91%D0%A3_%D0%B7%D0%B0_2022_%D1%80%D1%96%D0%BA_01_03_2023.doc	287	1.80 %
2	СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ 4/26/2023 King Danylo University (King Danylo University)	181	1.14 %
3	https://www.kmu.gov.ua/npas/80143735	137	0.86 %
4	https://refdb.ru/look/3910145-pall.html	126	0.79 %
5	https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/05/dis_kulchytskyy.pdf	112	0.70 %

6	https://learn.ztu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=26362	87	0.55 %
7	https://www.hubs.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/hromadianska-osvita.pdf	82	0.51 %
8	http://www.amc.gov.ua/amku/control/chv/uk/publish/printable_article/80607.jsessionid=DCAA940B11E81B0C3A7C00C65810B31A.app2	80	0.50 %
9	https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE_%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD_%D0%94%D0%91%D0%A3_%D0%B7%D0%B0_2022_%D1%80%D1%96%D0%BA_01_03_2023.doc	74	0.46 %
10	https://decentralization.gov.ua/news/16105	71	0.45 %

з бази даних RefBooks (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з домашньої бази даних (5.40 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ 4/26/2023 King Danylo University (King Danylo University)	201 (2)	1.26 %
2	Формування та використання коштів місцевих бюджетів 5/16/2022 King Danylo University (King Danylo University)	192 (12)	1.20 %
3	ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ 1/24/2023 King Danylo University (King Danylo University)	183 (11)	1.15 %
4	Податкова політика України на сучасному етапі 4/26/2023 King Danylo University (King Danylo University)	70 (7)	0.44 %
5	РОЛЬ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ 2/7/2022 King Danylo University (King Danylo University)	55 (5)	0.35 %
6	Стефанків В. 12/28/2022 King Danylo University (King Danylo University)	51 (3)	0.32 %
7	Світ фінансів 2/7/2022 King Danylo University (King Danylo University)	39 (3)	0.24 %
8	Становлення та розвиток місцевих фінансів України 4/28/2022 King Danylo University (King Danylo University)	24 (4)	0.15 %
9	Видатки державного бюджету 12/13/2022 King Danylo University (King Danylo University)	21 (3)	0.13 %
10	Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні: реальний стан та перспективи 1/24/2023 King Danylo University (King Danylo University)	18 (1)	0.11 %

11	Місцеві податки і збори як складова системи оподаткування в Україні 4/28/2022 King Danylo University (King Danylo University)	6 (1)	0.04 %
----	---	-------	--------

з програми обміну базами даних (0.90 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	SUMDU/out2012/budgets.pdf 7/21/2019 Sumy State University (SUMDU)	23 (1)	0.14 %
2	Finances_23_Stetsenko_Nosach.pdf 12/14/2023 V. N. Karazin Kharkiv National University (KKNU) (Економічний факультет-кафедра фінансів та кредиту)	17 (2)	0.11 %
3	2023_KR_SHYSHOVA_NNIEUA_ZFIN-22m.pdf 12/12/2023 Mykhailo Tuhon-Baranovskiy Donetsk National University of Economics and Trade (Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovskiy)	16 (1)	0.10 %
4	Методичний кейс проєктування розвитку територіальних громад в Україні 12/8/2022 Odessa National Polytechnic University (ІБЕІТ, каф. ПУтаА)	15 (2)	0.09 %
5	ЕКФ_2020_Гнатів В.А_.docx 12/23/2020 The Ivan Franko National University (Економічний факультет)	14 (1)	0.09 %
6	Формування та використання місцевих бюджетів в умовах децентралізації 12/16/2020 Dniprovsk State Technical University (Фінансів та обліку)	13 (1)	0.08 %
7	«Особливості міжбюджетних відносин в умовах децентралізації владних повноважень в Україні» 2/18/2020 National University Chernihiv Politechnika (NUCP) 2 (Дипломні роботи)	7 (1)	0.04 %
8	Удосконалення організаційної структури підприємства на прикладі КЗОЗ Обласної дитячої клінічної лікарні 1/21/2018 V. N. Karazin Kharkiv National University (KKNU) (Економічний факультет-кафедра економіки та менеджменту)	7 (1)	0.04 %
9	SUMDU/out2014/metodologichni_zasadu_upravlinnya_budgetom_mista.pdf 7/20/2019 Sumy State University (SUMDU)	6 (1)	0.04 %
10	Кваліфікаційна Фм-11 Степаненко Владислав Володимирович.docx 3/6/2023 Sumy State University (Кафедра фінансових технологій і підприємництва (БіЕМ))	6 (1)	0.04 %
11	КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ 11/9/2017 Yaroslav Mudryi National Law University (YMNLU)	5 (1)	0.03 %
12	Хома УФФМ-21з.pdf 12/27/2023 The Ivan Franko National University (Факультет управління фінансами та бізнесу)	5 (1)	0.03 %

13	Удосконалення механізмів формування та виконання місцевих бюджетів: регуляторні аспекти 12/17/2023 Odessa National Polytechnic University (ІПСУ, Каф. публ. управл. та регіоналістики)	5 (1)	0.03 %
14	SUMDU/out2013/Reegionalnij_menedjment.docx 7/20/2019 Summy State University (SUMDU)	5 (1)	0.03 %

з Інтернету (27.84 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://www.kmu.gov.ua/npas/80143735	493 (12)	3.09 %
2	https://decentralization.gov.ua/news/16105	460 (17)	2.89 %
3	https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE_%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD_%D0%94%D0%91%D0%A3_%D0%B7%D0%B0_2022_%D1%80%D1%96%D0%BA_01_03_2023.doc	369 (3)	2.32 %
4	https://refdb.ru/look/3910145-pall.html	163 (4)	1.02 %
5	https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/05/dis_kulchytsskyy.pdf	161 (8)	1.01 %
6	http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11008/3/089-09A.pdf	152 (11)	0.95 %
7	https://www.hubs.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/hromadianska-osvita.pdf	143 (4)	0.90 %
8	https://vikidalka.ru/2-209350.html	139 (7)	0.87 %
9	http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/14392/1/%D0%94%D0%9E%D0%A5%D0%9E%D0%94%D0%98%20%D0%9C%D0%86%D0%A1%D0%A6%D0%95%D0%92%D0%98%D0%A5%20%D0%91%D0%AE%D0%94%D0%96%D0%95%D0%A2%D0%86%D0%92.pdf	131 (6)	0.82 %
10	https://learn.ztu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=26362	124 (3)	0.78 %
11	https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1755/1691/	119 (8)	0.75 %
12	https://referatss.com.ua/work/udoskonalennja-podatkovih-metodiv-formuvannja-miscevih-bjuzhzetiv/	96 (3)	0.60 %
13	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/23296/1/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BA.pdf	96 (7)	0.60 %
14	http://dspace.htei.kh.ua:8080/bitstream/123456789/189/1/%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf	85 (4)	0.53 %
15	http://www.amc.gov.ua/amku/control/chv/uk/publish/printable_article/80607;jsessionid=DCAA940B11E81B0C3A7C00C65810B31A.app2	80 (1)	0.50 %
16	https://lektsii.org/10-39230.html	80 (4)	0.50 %
17	http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/21_10.pdf	74 (8)	0.46 %
18	http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/18193/1/Govoruchko.pdf	68 (6)	0.43 %
19	https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1073/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3_%D0%B4%D0%BE%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_1_.pdf	62 (2)	0.39 %

20	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17901/1/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%96%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8.pdf	61 (4)	0.38 %
21	https://lektsii.org/10-39232.html	61 (2)	0.38 %
22	http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/74/1/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%96%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8.%20%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf	60 (8)	0.38 %
23	http://htei.kh.ua:8080/bitstream/123456789/341/1/%D0%9D%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B2.pdf	58 (4)	0.36 %
24	https://otherreferats.allbest.ru/law/00010142_0.html	57 (2)	0.36 %
25	https://chtyvo.org.ua/authors/Zubrilina_Valeriia/Formuvannia_i_rozpodil_dokhodiv_ta_vydatki_v_mistsevykh_biudzhety.pdf	50 (5)	0.31 %
26	http://www.rusnauka.com/15_NPN_2013/Economics/3_139034.doc.htm	44 (3)	0.28 %
27	https://docplayer.net/65964075-Zbirnik-studentskih-naukovih-prac.html	43 (2)	0.27 %
28	https://knowledge.allbest.ru/finance/3c0a65635a3ac78a4d43a88521216d37_0.html	42 (3)	0.26 %
29	https://ru.essays.club/%D0%AD%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5-%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%8B%D0%AD%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8-558917.html	40 (1)	0.25 %
30	https://westudents.com.ua/glavy/102182-41-dohodi-organv-mstsevoغو-samovyaduvannya.html	40 (3)	0.25 %
31	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12268/1/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%96%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8.pdf	38 (3)	0.24 %
32	https://myreferatik.in.ua/work/8153039/osnovni-napramki-vdoskonalenna-sistemi-vidatkiv	38 (3)	0.24 %
33	https://subj.ukr-lit.com/finansii-yurij-s-i-fedosov-v-m-9-4-rol-miscevix-finansiv-v-ekonomichnij-sistemi-derzhavi/	37 (2)	0.23 %
34	http://dspace.htei.kh.ua:8080/bitstream/123456789/175/1/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%B5%D0%B2%D0%B0.pdf	37 (5)	0.23 %
35	http://dspace.htei.kh.ua:8080/bitstream/123456789/181/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%BD.pdf	33 (4)	0.21 %
36	http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/13369/1/Moroz_YV_KR_072_2022.pdf	31 (2)	0.19 %
37	http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1242/1/Mon_Bondaruk.pdf	29 (4)	0.18 %
38	http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/2806/1/Shostak_The_Budgetary_System.pdf	27 (1)	0.17 %
39	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31665/1/17.PDF	27 (2)	0.17 %
40	http://docplayer.net/73560148-Cuchasna-byudzhetna-sistema-pravila-ta-proceduri-navchalny-posibnik.html	27 (1)	0.17 %

41	https://kazedu.com/referat/175130/6	25 (3)	0.16 %
42	https://ronl.org/referaty/finansy/345687/	24 (1)	0.15 %
43	http://dspace.htei.kh.ua:8080/bitstream/123456789/350/1/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf	23 (2)	0.14 %
44	http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/35425/1/diss_savchenko.pdf	23 (4)	0.14 %
45	https://ua-referat.com/uploaded/dohodi-derjavnogo-byudjetu-ta-yih-klasifikaciya/index1.html	22 (2)	0.14 %
46	http://htei.kh.ua:8080/bitstream/123456789/332/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf	20 (1)	0.13 %
47	http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/1645/1/LastWork.pdf	19 (3)	0.12 %
48	https://ukd.edu.ua/sites/default/files/2020-06/Zbirnyk-stud.-sympoziumu-19.pdf	18 (2)	0.11 %
49	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12095/1/Miscevi_finansuPD_2_B5%20%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%9F..pdf	17 (3)	0.11 %
50	http://bses.in.ua/journals/2023/82_2023/18.pdf	17 (1)	0.11 %
51	https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=600803	16 (2)	0.10 %
52	https://www.doccity.com/ru/analiz-dohodiv-miscevih-byudzhetiv-ta-ocinka-rivnya-jh-zabezpechenosti/1784012/	14 (1)	0.09 %
53	https://docplayer.net/55422343-Ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-odeskiy-nacionalnyj-ekonomichnij-universitet-byudzhetna-sistema-navchalnyj-posibnik.html	14 (1)	0.09 %
54	https://sinref.ru/000_uchebniki/00800economica/003_lekcii_finansi_06_raznoe_/168.htm	13 (2)	0.08 %
55	https://snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/download/139/108/	13 (1)	0.08 %
56	https://uchil.net/?cm=118595	13 (1)	0.08 %
57	http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/3056/1/Fatiukha_Summary_of_lectures.pdf	12 (2)	0.08 %
58	http://www.econom.kharkov.ua/upim/SvMIF8ya.pdf	12 (2)	0.08 %
59	http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/35168/1/Konf_2016_tom_2_ch_1.pdf	11 (2)	0.07 %
60	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2687/1/1/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%20%20%281%29.pdf	11 (2)	0.07 %
61	http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/E-15.pdf	11 (1)	0.07 %
62	https://kazedu.com/referat/164983	11 (1)	0.07 %
63	http://4ua.co.ua/pravo/administrativne/sistema-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya.html	10 (2)	0.06 %
64	https://protocol.ua/ua/pro_mistseve_samovryaduvannya_v_ukraini_stattya_29/	10 (2)	0.06 %
65	https://osvita-plaza.in.ua/index/0-1376	8 (1)	0.05 %
66	http://www.vtei.com.ua/images/VN/20_04_42.pdf	8 (1)	0.05 %
67	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46689/1/%D0%9F%D0%B0%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE_%D0%9E%D0%90_%D0%A4%D0%A4%D0%BC-21.docx	8 (1)	0.05 %

68	http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/13951/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D0%B9.pdf?sequence=5&isAllowed=y	7 (1)	0.04 %
69	http://posek.km.ua/biblioteka/%D0%A4/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8%20%D0%AE%D1%80%D1%96%D0%B9%20%D0%A1.%D0%86..pdf	6 (1)	0.04 %
70	http://htei.kh.ua:8080/bitstream/123456789/185/1/%D0%94%D1%83%D0%B1%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf	6 (1)	0.04 %
71	http://www.vtei.com.ua/doc/26.pdf	5 (1)	0.03 %
72	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12864/1/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2008%20%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9.pdf	5 (1)	0.03 %
73	http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/362/1/320_IR.pdf	5 (1)	0.03 %
74	https://studopedia.net/7_6112_yaki-vidatki-finansuyutsya-za-rahunok-koshtiv-mistsevih-byudzhetiv.html	5 (1)	0.03 %
75	http://marynskarada.gov.ua/upload/content/3853e412051cd03b96499a98a5b59854.pdf	5 (1)	0.03 %
76	https://www.westudents.com.ua/glavy/65586-rozdl-XII-materalno-fnansov-ekonomchn-osnovi-mstsevogo-samovryaduvannya.html	5 (1)	0.03 %
77	https://sinref.ru/000_uchebniki/00800economica/003_lekcii_finansi_03_raznoe_/697.htm	5 (1)	0.03 %
78	http://eprints.kname.edu.ua/34809/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%20%D0%94%D0%A0%D0%A3.pdf	5 (1)	0.03 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-------	---------------------------------------